

Kehitystehtävien asynkronia ja parisuhde isyyden rakentumisessa

Tampereen yliopisto
Psykologian laitos
Pro gradu –tutkielma

Mikko Kampman
Toukokuu 2005

TAMPEREEN YLIOPISTO
Psykologian laitos

KAMPMAN, MIKKO: Kehitystehtävien asynkronia ja parisuhde isyyden rakentumisessa
Pro gradu -tutkielma, 40 s.
Psykologia
Huhtikuu 2005

Tässä tutkimuksessa selvitettiin puolisoiden kehitystehtävien asynkronian vaikutusta parisuhdetyytyväisyyteen sekä parisuhdetyytyväisyyden merkitystä isyyden rakentumisessa. Isän ja äidin kehitystehtävät transitiossa vanhemmuuteen ovat laadultaan erilaiset ja etenevät eri nopeuksilla. Toisen puolison jäädessä kehitystehtävässään toisesta jälkeen muodostuu kehitystehtävien asynkroniaa, joka saattaa laskea puolisoiden parisuhdetyytyväisyyttä. Parisuhdetyytyväisyydellä oletetaan olevan merkitystä erityisesti isän kehitystehtävän edistymisessä ja isyyskompetenssin muodostumisessa. Tutkimuskysymykset olivat, vaikuttaako kehitystehtävien asynkronia parisuhdetyytyväisyyteen, onko parisuhdetyytyväisyys yhteydessä kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin ja onko tässä yhteydessä eroa isien ja äitien välillä.

Tutkimukseen osallistui 277 ensimmäisen lapsensa saanutta pariskuntaa. Mittausajankohtia oli kaksi: lapsen ollessa 2 kk ja 12 kk. Pariskunnilta mitattiin parisuhdetyytyväisyys, kehitystehtävän taso, kehitystehtävien asynkronia ja vanhemmuuskompetenssi itsearviointilomakkeilla. Isyyden rakentumisen keskeisistä tekijöistä muodostettiin teoreettinen malli, jota testattiin osittain. Tulokset osoittivat, että lisääntynyt kehitystehtävien asynkronia laski parisuhdetyytyväisyyttä ja että parisuhdetyytyväisyys oli yhteydessä kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin. Eroa isien ja äitien välillä parisuhteen vaikutuksessa kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin ei tässä tutkimuksessa tullut esille. Teoreettinen malli isyyden rakentumisen keskeisistä tekijöistä sai tukea, ja jatkotutkimuksia tarvitaan mallin täydentämiseksi ja vastaavan mallin muodostamiseen äitiyden rakentumisen keskeisistä tekijöistä. Tulosten perusteella vanhempien olisi tärkeää saada tietoa transition haasteista ja niiden kohtaamisesta välttääkseen transitiolle tyypillisiä lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen vaikuttavia parisuhteen kriisejä.

Sisällysluettelo

SISÄLLYSLUETTELO	2
1. JOHDANTO	3
1.1 TRANSITIO VANHEMMUUTEEN	3
1.2 ISYYDEN RAKENTUMINEN	5
<i>Tutkimusnäkökulmia</i>	6
<i>Isän roolin rakentuminen</i>	8
<i>Isän ja äidin kehitystehtävien asynkronia</i>	10
1.3 TRANSITION VAIKUTUS PARISUHTEESEEN	15
1.4 PARISUHTEEN MERKITYS ISYYDEN RAKENTUMISELLE.....	18
<i>Vanhempien koalitio</i>	19
1.5 TUTKIMUSKYSYMYKSET	22
<i>Tutkimuskysymykset ja hypoteesit</i>	25
2. MENETELMÄT	26
<i>Osallistujat ja tutkimuksen kulku</i>	26
<i>Mittarit</i>	26
3. TULOKSET	28
<i>Kuvailevat tulokset</i>	28
<i>Kehitystehtävien asynkronian yhteys parisuhdetyytyväisyyteen</i>	28
<i>Parisuhdetyytyväisyyden yhteys kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin</i>	30
<i>Isien ja äitien erot parisuhdetyytyväisyyden yhteydessä kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin</i>	30
4. POHDINTA	32
LÄHTEET	36

1. Johdanto

1.1 *Transitio vanhemmuuteen*

Eriksonin (1980, 1982) mukaan ihmisen elämä jakaantuu erilaisiin kehitysvaiheisiin, joista jokaisella on oma erityisluonteensa ja *kehitystehtävänsä*. Kehitystehtävä on tietylle ikävaiheelle tyypillinen kriisi tai ongelmien joukko, joka ihmisen on ratkaistava pystyäkseen jatkamaan elämäänsä tasapainoisesti. Kehitysvaiheet ovat laadullisesti erilaisia, ja ne käydään läpi tietyssä järjestyksessä, eikä yhtään vaihetta voi jättää väliin. Vaikka jokainen elämä on yksilöllinen, kukin yksilö käy läpi elinkaarensa kuluessa saman rakenteellisen tapahtumaketjun. Siten ongelmat, jotka tietyssä ikävaiheessa kohtaamme, ovat tässä mielessä ennalta määrättyjä.

Tässä tutkimuksessa huomio kohdistuu aikuisiän kehitysvaiheeseen. Aikuisiän kehitystehtävä on *generatiivisuuden* eli luomiskyvyn saavuttaminen (Erikson, 1980, 1982). Se on halua synnyttää ja ohjata seuraavaa sukupolvea. Oma biologinen lapsi on tämän halun yleisin ja luonnollisin kohde. Generatiivisuus voidaan joissakin tapauksissa saavuttaa myös muuten, esim. huoltamalla ei-sukulaislasta tai -nuorta, jos se antaa yksilölle mahdollisuuden toteuttaa vanhemman vastuuta jollakin hedelmällisellä tavalla. Se voi olla myös muuta tuottavaa, luovaa tai altruistista toimintaa, jonka voidaan nähdä auttavan tulevaa sukupolvea (Rubinstein, 1996). Tässä mielessä generatiivisuus on yksilön intentio, joka suuntautuu jonkin tärkeän säilyttämiseen maailmassa hänen oman kuolemansa jälkeen (Kotre, 2000). Pääajatuksena on oman persoonan kehittäminen omistautumalla toisille ihmisille ja hoitamalla heitä. Epäonnistuminen tässä kehitystehtävässä johtaa Eriksonin mukaan lamaan lamaan, joka ilmenee valeläheisyyden tarpeena, sosiaalisten suhteiden köyhtymisenä ja voimakkaana henkilökohtaisen lamaan tunteena. Onnistuminen puolestaan johtaa tasapainoiseen elämään. Tässä tutkimuksessa generatiivisuutta käsitellään aikuisen yksilön intressinä, joka suuntautuu seuraavan sukupolven luomiseen ja hoitamiseen.

Vaikka elinkaari jaetaan eri kehitystehtäviin, emme elä jatkuvassa kehityksellisessä kriisissä. Elämässä vuorottelevat toisaalta muutoksentäyteiset transitoriset jaksot ja toisaalta tasaisemmat staattiset jaksot (D. Levinson, 1986; D. Levinson, Darrow, Klein, M. Levinson & Mckee, 1978). Transitoriset jaksot eli *transitiot* ovat struktuurinmuuttamisvaiheita. Transitio

päättää aikaisemman staattisen vaiheen ja luo perustan uutta varten. Transition aikana ihminen arvioi uudelleen ylläpitämänsä elämänstruktuurin ja tutkii muutosmahdollisuuksia itsessään ja ympäristössään. Hän päättää, mitkä osat vanhasta struktuurista ovat säilytyskelpoisia ja mitkä on korvattava uusilla. Tämän vaiheen aikana yksilö tekee tiettyjä avainvalintoja, joista muodostuu seuraavan vaiheen perusta. Avainvalinnat ovat päätöksiä, joilla yksilö määrittää mitkä ovat hänelle itselleen ja ympäristölleen tärkeitä ja tavoittelemisen arvoisia asioita tulevaisuudessa. Tomlinson (1996) toteaa transition olevan ajassa tapahtuva prosessi, jonka tarkan pituuden määrittäminen on vaikeaa. Sen ei katsota alkavan tietyistä tapahtumasta vaan vähitellen kehittyvistä ajatusprosesseista. Myöskään tietyn rajapyykin ohittaminen ei tarkoita, että transitio on ohi. Staattiset vaiheet ovat struktuurin-rakennusvaiheita, joissa päätehtävänä on muodostaa elämälle tietty rakenne ja ylläpitää sitä (D. Levinson, 1986; D. Levinson et al., 1978). Tällaisessa vaiheessa yksilö tavoittelee arvojaan ja päämääriään transitiossa tekemiensä avainvalintojen määräämissä rajoissa.

Ensimmäisen oman lapsen saaminen aikuisiän kehitystehtävän vaiheessa merkitsee yksilön siirtymistä struktuurinmuuttamisvaiheeseen. Vanhat elämänrakenteet joutuvat koetukselle, eivätkä ne enää sellaisinaan kelpaa. Uusien toimintamallien etsintä alkaa, ja syntyy tarve sitoutua uudenlaisiin ratkaisuihin. Tätä vaihetta kutsutaan *transitioksi vanhemmuuteen* (esim. C. Cowan & P. Cowan, 1995; Tomlinson, 1996). Transition vanhemmuuteen voidaan katsoa alkavan jo varhaisista pohdinnoista hankkia lapsi, raskauden varmistumisesta tai viimeistään raskaudenaikaisesta orientoitumisesta lapsen syntymään (Bozett, 1985; Gloger-Tippelt, 1983; May, 1986). Psykologinen vanhemmuus alkaa siten jo ennen lapsen syntymää, kun taas biologisessa ja yhteiskunnallisessa mielessä puoliset tulevat vanhemmiksi vasta synnytyksessä. Transitio vanhemmuuteen on prosessi, jonka kautta yksilöllä on mahdollisuus kehittää generatiivisuuttaan ja edetä kohti aikuisiän kehitystehtävän ratkaisua (Erikson, 1980, 1982).

Ensimmäisen lapsen syntyessä puolisoitten dyadi muuttuu perheen triadiksi, mikä asettaa puolisoille uusia psykologisia haasteita. Syntymän jälkeen voidaan äidillä ja isällä erottaa ainakin neljä suurempaa psykologista tehtävää: 1) synnytyksestä toipuminen ja syntymän käsittäminen järkevällä tavalla, 2) lapsen ja omaan vanhempi-lapsisuhteeseen kohdistuvien tunteiden kehittäminen, 3) itseen kohdistuvien uusien tunteiden kehittäminen sekä 4) muuttuvien ihmissuhteiden käsittely ja vaaliminen (Woollett & Parr, 1997). Näiden tehtävien kelvollinen ratkaisu edellyttää hedelmällisten avainvalintojen tekemistä seuraavaa

struktuurinrakennusvaihetta varten. Kun siitä muodostuu riittävän tasapainoinen, yksilöllä voidaan sanoa olleen *onnistunut transitio vanhemmuuteen*. Eriksonin kehitystehtäväteorian termein tämä tarkoittaa etenemistä kohti aikuisiän kehitystehtävän onnellista ratkeamista.

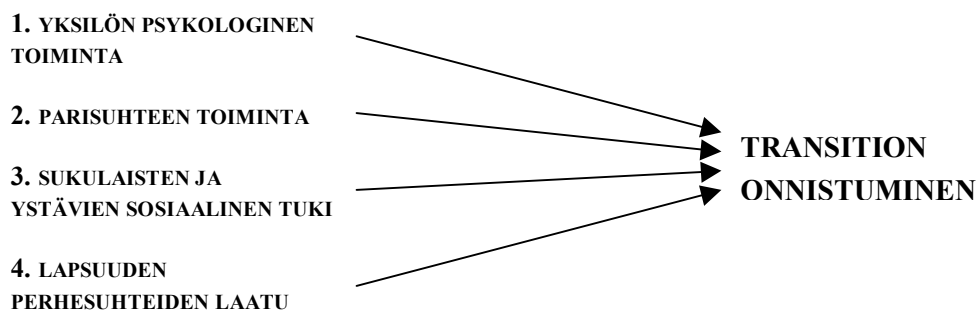
1.2 Isyyden rakentuminen

Generatiivisuuden käsitettä on hyödynnetty isyystutkimuksessa suhteellisen vähän. Sillä on kuitenkin monia sisäisesti ja ulkoisesti havaittavia ilmenemismuotoja. Transitiossa vanhemmuuteen tapahtuu muutoksia yksilön käyttäytymismalleissa, rooleissa ja suhteissa toisiin ihmisiin. Yksilön identiteetti muuttuu ja hän antaa uusia merkityksiä elinpiirinsä asioille (Tomlinson, 1996). Tällainen prosessi aiheuttaa poikkeuksetta stressiä (esim. Belsky, 1985; Lavee & Sharlin, 1996; Ungerer, Waters, Barnett & Dolby, 1997). Vanhemmaksi tuleminen tarkoittaa monista tärkeistä asioista luopumista ja uusien haasteiden kohtaamista. Kokemus pärjäämisestä tyypillisesti vähenee. Yksilö saattaa kokea voimakkaita menetyksen ja epäyhtenäisyyden tunteita sekä jännitteitä ihmissuhteissaan. Pariskunnan on organisoitava keskinäiset roolinsa uudelleen, jotta se voisi olla yksikkö (Tomlinson, 1996).

C. Cowan & P. Cowan (1995) tarkastelevat vanhemmaksi tuloa sekä yksilön että perheen näkökulmasta. He ovat löytäneet viisi keskeistä osa-aluetta, joissa esiintyy muutoksia transitiossa vanhemmuuteen: 1) *Perheenjäsenten hyvinvointi*. Erityisesti itsetuntoon ja käsitykseen omasta itsestä kohdistuu paineita. 2) *Parisuhde*. Puolisoiden keskinäiset roolit muuttuvat. He kokevat rakkaussuhteensa muuttuvan laadullisesti. Kommunikaatioon ja työnjakoon tarvitaan uusia malleja. 3) *Lapsi–vanhempisuhte*. Puolisoiden kehittyvät suhteet omaan lapseen nousevat keskeiseksi yksilö- ja perhetasolla. 4) *Suhde omiin vanhempiin*. Tuore vanhempi pohtii oman lapsuusaikansa perhesuhteiden laatua. Hän vertailee vanhoja perhemalleja omaan nykytilanteeseensa ja tuntee tarvetta tarkistaa nykyistä suhdettaan omiin vanhempiinsa. 5) *Tasapaino ulkoisen tuen ja stressin välillä*. Stressin määrän kasvaessa ulkopuolinen tuki ja emotionaalinen yhteenkuuluvuus toisen henkilön kanssa tulevat entistä tärkeämmiksi.

Durkin, Morse & Buist (2001) etsivät vanhemmaksi tulon eri osa-alueiden hierarkiaa ja päätyivät tutkimuksessaan neljän dimension malliin (kuva 1). Tärkeimmäksi nimettiin 1) *yksilön psykologinen toiminta*. Kokemukset lapsen odotuksesta ja saamisesta liittyvät

kiinteästi mielialaan ja itsereflektioon. Koehenkilöiden havaittiin vahvistavan kenties huomaamattaan perinteisiä vanhemman rooleja itsessään. Selityksenä ovat vanhemmuuteen liittyvät odotukset itseltä, omilta vanhemmilta, ikätovereilta ja sosiaalisilta normeilta. Roolimuutokset lisäävät itsereflektiota ja vaikuttavat siten stressin määrään ja mielialaan. Toiseksi tärkein on 2) *parisuhteen toiminta*. Partnerilta saatu tuki vaikuttaa ratkaisevasti transition onnistumiseen. Sekä emotionaalinen tuki että tuki käytännön asioissa osoittautuivat tärkeiksi. Kolmas dimensio on 3) *sukulaisten ja ystävien sosiaalinen tuki* ja neljäs 4) *lapsuuden perhesuhteiden laatu*. Lapsuuden suhde omiin vanhempiin on tärkeä, mutta merkityksellisempi on lapsuudenaikainen kokemus omien vanhempien parisuhteesta. Se ohjaa yksilön transitiota kohti hänen omaa vanhemmuuttaan.

Kuva 1. Transition onnistumiseen vaikuttavat tekijät tärkeysjärjestyksessä.

Edellä tarkasteltiin vanhemmuutta yleensä, mutta jätettiin huomiotta äitiyden ja isyyden prosessien erilaisuus. Ilmeisiä syitä jotka tekevät puolisoiden transiatioista erilaiset, ovat ainakin raskaus, maidontuotanto, imetys, työssäkäynti- ja toimeentulonhankkimisjärjestelyt, isän ja äidin roolien yhteiskunnalliset odotukset sekä lapsen suurempi aktiivisuus toista vanhempaa kohtaan (Hawkins, Christiansen, Sargent & Hill, 1993). Nämä johtavat puolisoilla erilaisiin rooleihin ja psyykkisiin prosesseihin ja asettavat heidän transioidensa onnistumiselle erilaisia haasteita.

Tutkimusnäkökulmia

Isyyttä on hedelmällisintä tarkastella eri tutkimusnäkökulmien kautta. Tämä tutkimus pyrkii muodostamaan synteesiä isyyden prosesseista kolmen perinteisen suuntauksen pohjalta:

1. *Isyys sosiaalisena roolina.* Miehen vanhemmuus nähdään roolikäyttäytymisenä jälkeläisen kanssa. Keskeistä on lapsen suhde isään ja isän reagointi lapseen, esim. hoito- ja leikkitilanteissa. Isyys määritellään pitkälti käyttäytymismallien eroina verrattua äitiin. Tutkimusmetodina on yleensä observaatio luonnollisessa ympäristössä, kuten sairaaloissa ja kodeissa (esim. Lamb, 1976, 1977a, 1977b).
2. *Isyys perhesysteemiteoriasta käsin.* Isyyteen vaikuttavat parisuhde, lapsen hoitaminen, lapsen käyttäytyminen, temperamentti sekä kehitys (Belsky, 1981). Miehen kokemukset lapsuudenperheestään ovat tärkeitä (C. Cowan et al., 1985). Psykoanalyttisen teorian ja sosiaalisen oppimisen teorian (Bandura, 1977) mukaan miehet sisäistävät lapsuudenperheensä toimintamalleja ja toteuttavat niitä tultuaan vanhemmiksi. Kompensatorisen näkemyksen mukaan he tuntevat puutteita lapsuudenperheensä toimintamalleissa, ja he haluavat tietoisesti kasvattaa lapsensa paremmin kuin heidät itsensä on kasvatettu (Barnett & Baruch, 1987). He ovat myös poikia, joilla on kokemukset omista vanhemmistaan.
3. *Isyys objektisuhdeteoriasta ja minäpsykologiasta käsin.* Nämä näkökulmat keskittyvät yksilön sisäiseen, subjektiiviseen maailmaan, ja niiden taustalla on psykoanalyttinen teoria. Objektisuhdeteorian mukaan yksilöllä on sisäisiä mielikuvia itsestään ja muista. Ne voivat olla realistisia tai epärealistisia ja ne ohjaavat yksilön toimintaa. Ne ovat syntyneet todellisista ja kuvitelluista lapsuudenperheen ihmissuhteista (Kernberg, 1976). Minäpsykologian mukaan minä on aktiivinen toimija, yksilön subjektiivisen maailman keskus. Minällä on sisäinen potentiaali tuntea empatiaa toista ihmistä kohtaan. Kohutin (1990) mukaan minä on bipolaarinen ja koostuu äitiminästä ja isäminästä. Lapsi tarvitsee sekä hyvän äiti- että isäsuhteen kehittääkseen itselleen vahingoittumattoman ja yhtenäisen bipolaarisen minän.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, millaista isyyden rakentuminen on ja millaisia psyykkisiä prosesseja siihen liittyy. Isyyttä kuvataan usein vertaamalla sitä äitiyteen ja osoittamalla erot, jonka vuoksi tutkimus käsittelee tarpeellisin osin myös äitiyttä. Tutkimus tyytyy käsittelemään isäksi tulemistä länsimaissa sen yleisimmässä muodossa, eli tilanteessa jossa yhdessä asuvalle heteropariskunnalle syntyy heidän esikoisensa.

Isän roolin rakentuminen

Isyyden ja äitiyden sosiaalinen konstruktio on erilainen (Woollett & Parr, 1997). Roolimuutos vanhemmaksi alkaa raskausajasta, jolloin äidit muuttavat rooliaan enemmän kuin isät. Äitien kokema roolikonfliktien määrä on huomattavasti isiä suurempi viimeiseltä raskauskolmannekselta 8 kuukauteen lapsen syntymästä (White, Wilson, Elander & Persson, 1999). Silti roolimuuotos on lopulta selkeämpi äideille kuin isille; äidit saavuttavat konfliktien myötä roolin, joka on suhteellisen vakaa ja kyseenalaistamaton. Isän rooli on kauemmin epäselvä ja isille on työläämpää löytää tapa määrittää oma paikkansa perheessä (Wilson et al., 2000). Transition tuomat muutokset eivät ole niin jyrkkiä miehelle, joka voi halutessaan pitää isän roolin irrallaan muista rooleista ja identiteeteistä (Woollett & Parr, 1997).

Amerikkalaisessa haastattelututkimuksessa kävi ilmi, että isän rooli on nykyajan isille epäselvä (Daly, 1993). Roolin muodostamisen vaikeudesta erottui kolme keskeistä seikkaa: 1) *Selkeiden roolimallien puute*. Haastateltujen mielestä heidän omat isänsä eivät kelvanneet heille itselleen roolimalleiksi nykyisillä isyysstandardeilla. Ajat olivat muuttuneet yhden sukupolven aikana, samoin odotukset isän roolista. Oma isä nähtiin vertailukohtana, jopa antiteesinä. 2) *Isyyden rakentaminen tarkkailemalla huolella valikoituja erilaisia käyttäytymismalleja*. Haastatellut tarkkailivat tuttaviaan ja muita isiä löytääkseen itselleen tapoja olla hyvä isä. He etsivät erityisesti sellaisia henkilöitä, joilla oli samantapaisia ongelmia kuin heillä itsellään. Myös omat vaimot ja äidit koettiin hyödyllisinä vinkkienantajina. Isät olivat varsin valikoivia hyväksymiensä käyttäytymismallien suhteen. 3) *Voimakas tarve muodostaa isän rooli ja olla malli omalle lapselle*. Isillä oli voimakas tarve olla hyvä isä ja hyvä malli omille lapsilleen. He halusivat olla parempia isiä kuin heidän omat isänsä olivat olleet heille. Heille oli tärkeää huomioida nykyajan arvot ja isyyden vaatimukset ja he pitivät omien isiensä tapaa olla isä vanhentuneena.

Syntymän jälkeen mies kohtaa erilaisia *rooliodotuksia* sen suhteen, millainen isä hänen tulisi olla. Symbolisen interaktioteorian mukaan isä pyrkii mukautumaan arvostamiensa henkilöiden ja tahojen odotuksiin ja etsimään tasapainoa näiden välillä (Fox, Bruce & Combs-Orme, 2000). Mukautumisen tarvetta lisää epävarmuus isän roolista (Daly, 1993). Erilaiset rooliodotukset jakaantuvat kolmeen pääluokkaan:

Omat odotukset. Isillä itsellään on yleensä korkeat odotukset osallistumisestaan vauvanhoitoon. Käytännössä he joutuvat kuitenkin erottelemaan osallistumisen alueet. Isän

on päätettävä, ottaako hän “hoitajan roolin” vai “auttajan roolin”. Miehet ilmaisevat perheessä useammin saavuttamiseen ja omaisuuteen liittyviä tavoitteita ja naiset vanhemmuuteen ja lapsen terveyteen liittyviä (Salmela-Aro, Nurmi, Saisto & Halmesmäki, 2000). Taloudellisen turvan takaamisesta perheelle (“auttajan rooli”) tulee monille isille tärkein vauvanhoitoon osallistumisen alue (Fox et al., 2000). Isien suurimmat huolenaiheet ovat huoli urasta ja toimeentulosta (Tomlinson, 1996) sekä huoli lapsen vahingoittamisesta (Fox et al., 2000). Raskaus, maidontuotanto ja imetys (“hoitajan rooli”) kuuluvat luonnostaan äidille, ja siksi isät kokevat usein toiminnallisempien tehtävien kuuluvan heille (Hawkins et al., 1993; Salmela-Aro & al., 2000). Toisaalta isän omat käsitykset isyydestä ovat määrääviä (Cox, Paley, Burchinal & Payne, 1999). Isän roolista tekee toiminnallisemman myös se, että isä on yleensä lapsen ensisijainen valinta leikkiveriksi ja äiti ensisijainen hoivanantaja ja lohduttaja hädän hetkellä. Naiset reagoivat miehiä enemmän lapsen ilmaisemiin tarpeisiin ja ovat hellempiä lasta kohtaan (Belsky, Crnic & Woodworth, 1995). Vain pieni osa miehistä pitää tärkeänä opettaa lapsilleen toisen ihmisen huomioon ottamista. Sen sijaan miehet pitävät johdonmukaisuuden ja syy- ja seuraussuhteiden opettamista tärkeänä (Hyssälä, Hyttinen, Rautava & Sillanpää, 1997). Naiset painottavat ihmissuhteiden ja tunteiden roolia ja miehet vastaavasti perheen rakennetta ja dynamiikkaa.

Yhteiskunnan odotukset. Kulttuuriset odotukset äidistä hoitajana ja isästä tulonhankkijana ovat yhä vahvat. Voidaan jopa sanoa, että lapsenhoidon kannalta äitiys on “pakollista” ja isyys “vapaaehtoista” (Wilson et al., 2000). Naisen kotiinjäämistä ja miehen työntekoa suosivat yhteiskunnalliset rakenteet, jotka takaavat keskimäärin paremmat tulonhankkimismahdollisuudet miehille kuin naisille (Hawkins et al., 1993). Miesten osallistuminen vauvanhoitoon on jo nykyään sosiaalisesti odotettavaa ja suotavaa, mutta silti suureksi osaksi vapaaehtoista (Woollett & Parr, 1997).

Puolison odotukset. Naisella on Suomessakin määräävä rooli perhe-elämässä; naisen rooli “kodin hengettärenä” ei ole ainakaan vielä kumoutunut (Hyssälä et al., 1993). Äidin käsitykset isän roolista vaikuttavat siihen, mihin aktiviteetteihin ja hoitotoimenpiteisiin isä perheessä osallistuu. Useissa tapauksissa äidit odottavat isiltä vähemmän apua kuin nämä ovat valmiita antamaan (Fox et al., 2000). Tämä voi johtaa isien kokemuksiin syrjään joutumisesta. Äiti voi toimia tietynlaisena “portinvartijana”, joka määrittää, *kuinka paljon lapsi on saatavilla isälle*. Useilla äideillä on uskomuksia tai toimintatapoja, jotka

todennäköisesti vähentävät lapsen saatavuutta isälle: “naisen on helpompi tehdä kodin työt”, “kotityöt ovat vaikeita miehille”, “naisen standardit ovat korkeammat kotitöissä”, “ulkopuoliset voisivat arvostella, jos nainen ei tekisi kotitöitä”, “naiset hoitavat lasta enemmän kuin miehet” ja “lapset ovat siistimpiä, kun nainen tekee kotityöt” ym. (Allen & Hawkins, 1999). Toiset äidit puolestaan kannustavat isiä monin tavoin osallistumaan lapsenhoitoon. Äiti voi siis uskomustensa ja käyttäytymisiensä kautta joko lannistaa tai rohkaista isän yrityksiä huolehtia perheestään sekä vahvistaa tai heikentää perinteistä isän roolia.

Isän ja äidin kehitystehtävien asynkronia

Toisin kuin miehelle raskaus on naiselle voimakas fyysinen kokemus. Jo tämä asettaa puolisoille erilaiset psyykkiset haasteet. Miehen ja naisen kokemukset raskausajasta poikkeavat suuresti toisistaan. Tästä seuraa, että lapsen syntymän hetkellä nainen ja mies ovat jo valmiiksi erilaisissa lähtökohdissa alkaessaan määrittää omaa vanhemman rooliaan ja suhdettaan lapseen.

Naisen ensiraskaus jakaantuu kronologisesti neljään vaiheeseen, joissa jokaisessa tapahtuu laadullisia muutoksia biologisella, psykologisella ja sosiaalisella dimensiolla (Gloger-Tippelt, 1983). Vaiheiden kulku on lyhyesti seuraava:

1. *Häiriövaihe (hedelmöitys–n.12vk)*. Pian hedelmöityksen jälkeen tapahtuu äkillisiä ja dramaattisia muutoksia kaikilla kolmella dimensiolla. Hormonituotanto muuttuu ja nainen saa uusia tunteita kehostaan. Aikaisempi identiteetti ja seksuaali-identiteetti täytyy uudistaa. Tunteet liikkuvat jännityksen, onnen, uteliaisuuden, kärsimättömyyden ja mahdollisesti myös shokin, masennuksen ja pelon välillä. Suhteet puolisoon, sukulaisiin ja tuttaviiin on määriteltävä uudestaan. Käsitteet omasta iästä, elinkaaresta ja urasta saattavat muuttua.
2. *Sovittamisvaihe (n.12–20vk)*. Nainen pyrkii sopeutumaan raskauteen ja vähentämään edellisessä vaiheessa syntyneitä häiritseviä jännitteitä. Yleensä pahoinvointi ja väsymys vähenevät, samoin mielialojen heilahtelut. Kohtu laajenee, rinnat kasvavat ja paino nousee. Nainen alkaa etsiä tietoa raskaudesta ja synnytyksestä ja tutustuu ajatukseen äitiydestä. Sikiön sydäntään kuuntelu ja ultraäänikuva rauhoittavat. Nainen pystyy jo positiiviseen tulevaisuuden suunnitteluun.

3. *Keskittymisvaihe (n.20–32vk)*. Huomio keskittyy jo näkyvästi kasvavaan sikiöön ja sitä kautta omaan ruumiiseen ja itsetarkkailuun. Paino nousee, vatsa kasvaa yhä enemmän ja sikiön liikkeet alkavat tuntua. Vatsan alueella esiintyy pigmenttimuutoksia ja rinnat valmistautuvat maidoneritykseen. Syljen ja hien erityys lisääntyy ja hengittäminen muuttuu vaikeammaksi. Silti naiset kertovat tämän vaiheen olevan heille fyysisesti ja psyykkisesti suuren hyvinvoinnin aikaa. Huomio siirtyy häiritsevien jännitteiden purkamisesta itse raskauteen. Yleensä nainen on nyt jo täysin hyväksynyt raskauden ja nauttii siitä (ainakin jos lapsi on toivottu). Hän mieltää sikiön itsenäiseksi olennoksi. Sosiaalisesti nainen leimautuu stereotyyppisesti “odottavaksi äidiksi” kehonmuutosten ja äitiysvaatteiden vuoksi. Ympäristö alkaa kohdella häntä kuin hänellä olisi jo tietty äidin rooli.
4. *Ennakointi- ja valmistautumisvaihe (n.32vk–syntymä)*. Lapsi liikkuu kohdussa alemmas kohti synnytyskanavaa ja koko keho valmistautuu synnytykseen. Ajatukset ja pelot synnytyksestä ovat voimakkaita. Pelot liittyvät mm. itsekontrollin pettämiseen, avuttomuuteen sairaalaympäristössä ja lapsen mahdolliseen epänormaaliuteen. Synnytys saattaa vaikuttaa mystiseltä ja kivuliaalta kulminaatiopisteeltä. Selviäminen vastasyntyneen hoidosta herättää ajatuksia ja huolia. Nainen alkaa valmistautua uuteen rooliinsa äitinä ja kehittää selviytymisstrategioita roolimutosta varten. Hän jää äitiyslomalle noin kuukautta ennen synnytystä. Synnytysvalmennukset ja muut neuvontakeskustelut auttavat orientaatiossa.

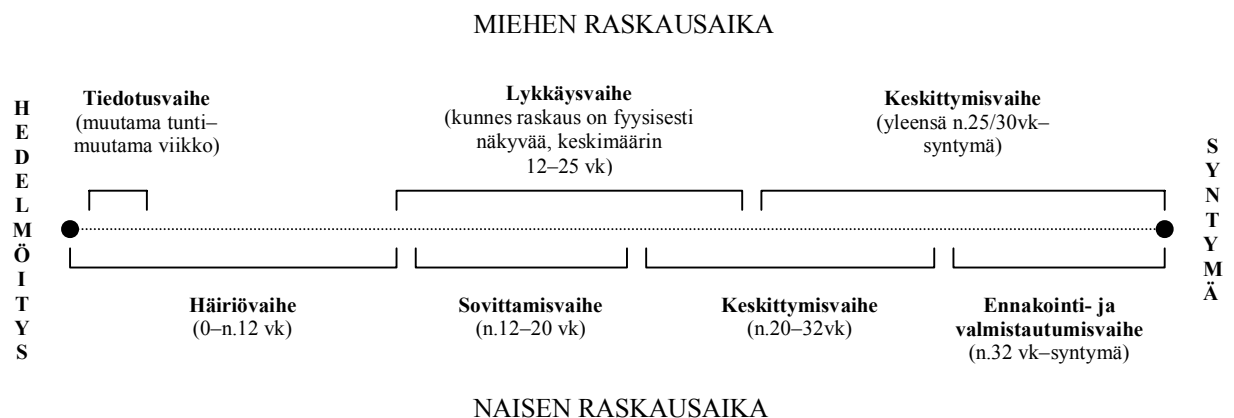
Miehen odotusajassa on erotettavissa kolme vaihetta (May, 1986):

1. *Tiedotusvaihe (muutamasta tunnista muutama viikkoon)*. Kun mies saa tietää raskaudesta, se tuottaa hänelle riemuitsevää iloa tai järkytystä. Kummassakin tapauksessa hän saattaa kokea myös epämukavuuden tunteita, jos raskautta ei ole vielä lääketieteellisesti varmennettu. Alun sensaation jälkeen on välikausi, jolloin kiinnostus raskautta kohtaan ei lisääny, toisin kuin odottavalla äidillä. Miehen mielestä raskaus ei vielä muuta elämää mitenkään, ja nainen on tästä eri mieltä. Kun ero miehen ja naisen mielipiteiden välillä on riittävän suuri, alkaa seuraava vaihe.
2. *Lykkäysvaihe (kunnes raskaus on fyysisesti näkyvää, keskimäärin välillä 12–25vk)*. Miehen pitäisi orientoitua raskauden realiteetteihin, mutta hän panee siihen liittyvät ajatukset syrjään. Tyypillistä on emotionaalinen etäisyys raskaudesta. Mies ei koe erityistä muutosta elämässään, mutta kumppanin elämä muuttuu kiihtyvällä vauhdilla. Nainen kokee raskauden stressaavana ja mies ei, jolloin nainen ei saa mieheltä tarvitsemaansa tukea. Tuen pyytäminen saa usein miehen vetäytymään. Nainen saattaa kokea ettei mies

välitä, mikä johtaa rikkoontuneeseen kommunikaatioon. Tämän vaiheen pituus riippuu siitä, miten valmis mies alunperin oli raskauteen kolmella alueella: 1) tunne taloudellisesta vakaudesta, 2) tunne parisuhteen vakaudesta ja 3) tunne parisuhteen lapsettoman ajan tärkeydestä ja läheisyydestä. Ongelmat jollain näistä alueista johtavat miehen suurempaan emotionaaliseen etääntymiseen. Tarpeeksi selkeät raskauden ulkoiset merkit johtavat lopulta kolmannen vaiheen alkamiseen.

3. *Keskittymisvaihe (yleensä n.25/30vk–syntymä)*. Kun mies saa konkreettisia kokemuksia raskaudesta, hän kykenee jälleen parempaan kommunikaatioon kumppaninsa kanssa. Hän lähestyy puolisoaan emotionaalisesti ja osallistuu raskauteen uudella tavalla. Hänen kaveripiirinsä muuttuu; lapsista kiinnostuneet ja jo lapsia saaneet saavat etusijan ja muut jäävät syrjemmälle. Kuten tuleva äiti, myös tuleva isä alkaa valmistautua vastasyntyneen hoitamista ja vanhemman roolia varten.

Lapsen syntymähetkellä nähdään, kuinka miehen ja naisen transiitot eroavat jo raskausaikana toisistaan laadullisesti (kuva 2). Odotusaika on naiselle raskaampi kuin miehelle (Belsky, 1985). Nainen kohtaa raskausaikana enemmän ja monipuolisempia psyykkisiä haasteita ja elämänmuutoksia, kun taas mies kohtaa suurimmat haasteensa vasta lapsen synnyttyä. Lisäksi itse synnytys vaikuttaa naiseen vahvemmin kuin mieheen (Woollett & Parr, 1997). Miehellä on suuri riski olla lapsen syntymähetkellä transiitiossaan naista jäljessä, jolloin ilmenee *kehitystehtävien asynkroniaa*. Tämä tarkoittaa myös, että lapsen syntymän jälkeen miehen pitäisi keskittyä transiitioon suuremmin ponnistuksin pysyäkseen naisen vauhdissa (Hawkins et al., 1993). Tässä taustaoletuksena on, että vaikka isyyden ja äitiyden prosessit eroavat toisistaan laadullisesti, niiden etenemistä voidaan silti kuvailla samoin termein.

Kuva 2. Raskausajan jakaantuminen eri vaiheisiin miehillä ja naisilla.

Miehen varsinainen generatiivisuuden kehittämisen prosessi alkaa lapsen syntymästä, vaikka transitio alkaa jo aiemmin (Bozett, 1985; Gloger-Tippelt, 1983; May, 1986). Ensimmäiset kuukaudet lapsen syntymän jälkeen ovat isyyden kehittymisen kannalta tärkeimmät (Cox, Owen, J. Lewis & Henderson, 1989). Säännöllinen lapsenhoito ei ole isän ainoa tapa tavoitella generatiivisuutta (Bailey, 1992), vaan lapsen synnyttyä hänellä käynnistyvät tietyt psyykket prosessit, jotka voivat edistää tavoitetta. Hawkins et al. (1993) nimeävät neljä mahdollista prosessia:

Sosialisaatio. Usein unohdetaan, kuinka suuri vaikutus lapsilla on vanhempiinsa (Lerner & Kreppner, 1989). Kehittyvä lapsi alkaa välittömästi synnyttyään vaikuttaa isään; kehitysteorian mukaan dyadin toisen osapuolen kehittyessä toinenkin osapuoli kehittyy (Bronfenbrenner, 1979). Isä kohtaa uudenlaisen ihmissuhteen ja kokee hämmennystä (C. Lewis, 1986), ja hänelle tulee tarve kehittää uusia emootioiden ilmaisuun liittyviä kognitiivisia struktuureja. Samalla hänelle syntyy tarve muuttaa toimintaansa instrumentaalaisesta kohti emotionaalisempaa. Lapsi on ärsyke miehen generatiivisuuden kehittymiselle (Hawkins et al., 1993).

Mahdollisen minän tavoittelu. Mahdollisen minän käsite (Markus & Nurius, 1986) tarkoittaa, että ihmisellä on käsitys siitä, millaiseksi hän haluaisi ja millaiseksi voisi tulla. Isä haluaa kuvittelemansa ideaali-isän tulevan osaksi lapsensa elämää. Hän kokeilee erilaisia käyttäytymismalleja ja valitsee niistä sopivimmat. Jos dissonanssi jonkin ideaalin ja todellisen minän välillä on liian suuri, ideaali hylätään. Jos taas ideaali ja todellinen minä kohtaavat, isä lähestyy generatiivisuuden saavuttamista.

Rooli-persoona -sulauttaminen. Kuten mahdollisen minän tavoittelu, myös rooli-persoona -sulauttaminen on teoria siitä, kuinka investointi rooleihin muuttuu kehitykselliseksi voimaksi (Turner, 1978). Isä kokeilee erilaisia käyttäytymismalleja eli investoi erilaisiin rooleihin. Mitä vaativampi rooli on, sitä enemmän investointia se vaatii. Roolit, joihin isä investoi eniten, sulautuvat osaksi hänen persoonaansa. Samalla sulautuvat myös rooliin kuuluvat asenteet ja uskomukset. Tämä prosessi koostuu monenlaisista kokemuksista ja episodeista lapsen kanssa ja ilman häntä.

Mallioppiminen ja vahvistaminen. Myös sosiaalisen oppimisen teoriaa (Bandura, 1977) voidaan käyttää selittämään, kuinka isät oppivat generatiivisuutta perheympäristössä. Ihminen oppii mallista vain, jos hän näkee toiminnan hyödylliseksi itselleen tulevaisuudessa; siksi on tärkeää, että isällä on ideaali itsestään hyvänä isänä. Teorian mukaan suurin osa ihmisen käyttäytymisestä motivoituu pikemminkin pitkän tähtäimen kuin välittömän hyödyn perusteella. Ideaali-isän muodostumiseen vaikuttavat mm. kulttuuriset käsitykset ja puolison tarjoama malli (Hawkins et al., 1993). Isä observoi äitiä ja oppii hoitajana olon perustan. Kun äiti vahvistaa yrityksiä ja kokeiluja, isän käyttäytyminen jatkuu. Äidin tuen puuttuessa isä luopuu kokeiluistaan.

Isän itsetunto transition aikana kertoo siitä, kuinka kaukana isän todellinen minä on ideaaliminästä. Itsetunto yleensä laskee transition aikana, ja siihen vaikuttaa lapsen sukupuoli: poikalapsi laskee ja tyttölapsi nostaa isän itsetuntoa. Tyttölapsi lisää isässä maskuliinisuutta ja vähentää feminiinisiä piirteitä, kun taas poikalapsi lisää feminiinisyttä ja vähentää maskuliinisia piirteitä (Hawkins & Belsky, 1989). Tämä johtuu siitä, että isän ja pojan suhde on läheisempi ja heidän välillään on enemmän vuorovaikutusta. Isät käyttävät poikalapsen kanssa enemmän sekä verbaalista että kehollista kommunikaatiota. Isät ylipäänsä osallistuvat enemmän poikavauvan hoitoon (Knauth, 2001). Poikalapset ovat tyttöjä vaikeampia hoitaa, tai ainakin isät olettavat heidän olevan. Siksi isät joutuvat kehittämään kärsivällisyyttään ja vaikeiden tilanteiden ratkaisumalleja enemmän poikien kanssa. Introspektio lisääntyy ja luonteen heikot kohdat tulevat helpommin esiin. Isät huomaavat, etteivät olleetkaan niin taitavia kuin luulivat. Heidän on pakko kehittää uusia taitoja, jotka ovat enemmän emotionaalisia kuin instrumentaalisia (Hawkins & Belsky, 1989). Tämä tarkoittaa isän persoonan muuttumista enemmän feminiiniseksi ja vähemmän maskuliiniseksi. Myös interpersoonallisten affektien määrä lisääntyy. Tämä uusi feminiinisempi suuntautuminen merkitsee ainakin väliaikaista itsetunnon laskua. Kuvatut prosessit ovat yhtä mahdollisia tyttölapsen kanssa, mutta poikalapsi pakottaa ne helpommin tapahtumaan.

Itsetunnon lasku isän transitiossa vanhemmuuteen ei ole välttämättä huono asia, vaan se voi tarkoittaa syvempää psyykkistä prosessointia ja tiettyjen feminiinisten piirteiden sulauttamista osaksi minää. Tämä tarkoittaa kehitystehtävässä edistymistä. Itsetunnon lasku on tässä tapauksessa väliaikaista ja johtaa lopulta terveeseen kehitykseen aikuisena miehenä. Poikalapsen saaminen voi siis olla isälle onnekas sattuma kehitystehtävän kannalta. Tärkeää

on kuitenkin psyykkinen prosessi, joka edistää kehitystehtävää introspektion ja väliaikaisen itsetunnon laskun kautta.

Koska miehet yleensä viettävät naisia vähemmän aikaa lapsen kanssa, heidän voi olla vaikeampi saavuttaa generatiivisuutta. Lapsenhoidon ja kotitöiden tasaisempi jako ei palvele pelkästään tasa-arvon ideaa ja työtaakan jakamista vaan myös sitä, että mies saa riittävät mahdollisuudet generatiivisuuden kehittämiseen (Hawkins et al., 1993). Isien kannattaa ajatella lapsenhoitoa ja kotitöitä oman kehityksensä vauhdittajina eikä vain työläinä rutiineina, joiden vuoksi tärkeämmille ja hauskemille asioille jää huonosti aikaa.

Arvioitaessa, kuinka isä edistyy kehitystehtävänsä ratkaisussa, on hyödyllistä ottaa käyttöön vanhemmuuskompetenssin käsite (Sabatelli & Waldron, 1995) ja siitä johdettu *isyyskompetenssin* käsite. Se koostuu kahdesta osasta: objektiivinen komponentti kertoo, kuinka hyvin isyys pitää yhtä yhteiskunnan normien ja odotusten kanssa; subjektiivinen komponentti kertoo, kuinka hyvin se pitää yhtä omien rooli-odotusten kanssa. Taustaoletuksena on, että aikuinen ihminen osaa arvioida itseään ja elämänlaatuaan. Tässä tutkimuksessa huomio keskittyy subjektiiviseen komponenttiin, joka oletetaan objektiivista tärkeämmäksi transition onnistumisen kannalta. Raskausaikana isyyskompetenssia ei varsinaisesti pääse muodostumaan (Hawkins et al., 1993), vaan sen todellinen kehitys alkaa lapsen syntymästä. Ensimmäisten neljän kuukauden aikana syntymän jälkeen kompetenssi kasvaa nopeimmin (Hudson, Elek & Fleck, 2001), jonka jälkeen kasvu vähitellen tasaantuu. Lisääntynyt stressi laskee milloin tahansa herkästi kompetenssia (McBride, 1989).

1.3 Transition vaikutus parisuhteeseen

Parisuhdetyytyväisyys tarkoittaa yksilön subjektiivista arviota parisuhteensa toimivuudesta. Puolisoilla voi olla samaan aikaan erilainen parisuhdetyytyväisyys.

Transitio tuottaa stressiä ja ongelmia parisuhteeseen ja saattaa siten laskea parisuhdetyytyväisyyttä lapsen syntymän jälkeen (esim. Belsky, Lang & Rovine, 1985; Levy-Shiff, 1994; Tomlinson, 1996; Ungerer et al., 1997). Yleisessä tarkastelussa parisuhdetyytyväisyyden laskua näyttävät ennustavan ainakin nuori ikä, suhteen lyhyys, pienet tulot ja alhainen itsetunto (Belsky & Rovine, 1990). Hyvä ja tasapainoinen parisuhde

raskausaikana ennustaa pienempää parisuhdetyytyväisyyden laskua syntymän jälkeen (Knauth, 2001). Mitä vaikeampaa on sopeutua raskauteen ja päätökseen hankkia lapsi, sitä vaikeampaa on sopeutua lapsen syntymään (Snowden, Schott, Awalt & Gillis-Knox, 1988). Suunnittelemattomien raskauksien tapauksessa laskua esiintyy vähemmän. Oletettavasti puolisoilla on tällöin enemmän epärealistisia pelkoja omasta vanhemmuudestaan ja he kokevat lapsen synnyttyä monia iloisia yllätyksiä. Jos suhde koetaan raskausaikana hyvin romanttisena, parisuhdetyytyväisyys todennäköisesti laskee synnytyksen jälkeen. Ilmeisesti odotukset ovat tällöin liian korkealla, ja lapsiperheen arki yllättää (Belsky & Rovine, 1990). Perheen taloudelliset huolet lisäävät stressiä ja laskevat parisuhdetyytyväisyyttä (Lavee & Sharlin, 1996).

Parisuhde ei joudu automaattisesti kriisiin transitiossa. Belsky & Rovine (1990) jakoivat pariskunnat neljään luokkaan sen mukaan, miten parisuhde muuttuu transitiossa: 1) suhde huononee lineaarisesti, 2) suhde huononee kiihtyvällä vauhdilla, 3) suhde pysyy ennallaan ja 4) suhde paranee hieman. Yleisintä oli kuitenkin jonkinasteinen tyytyväisyyden lasku. Tämä vaikuttaa sekä vanhempien että lapsen hyvinvointiin, ja sitä olisi yritettävä estää kaikin tavoin (Knauth, 2001). Transitiioon liittyvä parisuhteen aallonpohja on yleensä 3–6 kuukauden kohdalla syntymästä. Jos merkittävää laskua tyytyväisyydessä ylipäänsä tapahtuu, se tapahtuu ensimmäisen puolen vuoden aikana. Tämän jälkeen muutokset ovat suhteellisen pieniä (Belsky, 1985; Belsky et al., 1985). Lasku koskee sekä miestä että naista, mutta se on vielä suurempaa naisella (Levy-Shiff, 1994; Tomlinson, 1996).

Suhteen laatu muuttuu transitiossa yleensä romanttisesta kohti kumppanuutta. Mies kärsii hellyyden vähenemisestä enemmän kuin nainen (Gloger-Tippelt & Huerkamp, 1998). Parisuhde keskittyy enemmän käytännön asioiden toimivuuteen kuin emotionaaliseen ilmaisuun (Belsky et al., 1985). Puolisoilla on vähemmän aikaa toisilleen, ja huomion keskipiste siirtyy heistä itsestään lapseen (Hackel & Ruble, 1992; Woollett & Parr, 1997). Kun lapsen syntymän jälkeinen arki osoittautuu negatiivisemmaksi kuin raskausajan odotukset siitä, seurauksena on parisuhdetyytyväisyyden lasku ja ongelmia transitiossa (Belsky, 1985; Belsky & Rovine, 1990; Cox et al., 1999; Fox et al., 2000; Gloger-Tippelt & Huerkamp, 1998). Erityistä jännitettä suhteeseen tuovat roolikonfliktit (Wilson et al., 2000) ja kummankin puolison odotukset ja epävarmuudet miehen osallistumisesta lapsen- ja kodinhoitoon. Nainen on fyysisesti uupuneempi raskaudesta, synnytyksestä, yöheräämisistä ja vauvanhoitorutiineista, erityisesti silloin kun hän imettää ja on kotona (Belsky, 1985). Mies

voi tuntea itsensä ulkopuoliseksi perheessä ja ettei hänen vaimollaan ole enää hänelle aikaa (Levy-Shiff, 1994). On mahdollista, että äiti toteuttaa hellyyden tarpeitaan lapsen kanssa, mikä selittäisi, miksi mies kärsii enemmän hellyyden vähenemisestä parisuhteessa.

Parisuhdetyytyväisyys kasvaa, kun mieskin hoitaa parisuhdetta aktiivisesti eikä työ jää kokonaan naisen harteille (Acitelli, 1992). Naisen parisuhdetyytyväisyyden laskun kokemukseen liittyy yleensä vähän lapsenhoitoon osallistuva mies (Knauth, 2001). Naiset reagoivat herkästi tasa-arvon sekä jakamisen ja läheisyyden tunteiden puuttumiseen. Siksi miehen osallistuminen lapsenhoitoon vaikuttaa suoraan parisuhteen laatuun, sillä naiset näkevät miehen vauvanhoidon rakastavana ja huolehtivana käyttäytymisenä itseään kohtaan. Se lisää molemminpuolista hyväksyntää perheen toiminnasta ja vastuun jaosta sekä vähentää naisen epätasa-arvon tunteita (Levy-Shiff, 1994). Miehen osallistuminen saa naisen kokemaan itsensä autonomisemmaksi. Tämä tarjoaa naiselle mahdollisuuden antaa oma-aloitteisesti miehelle enemmän tilaa vauvanhoidossa. Seurauksena nainen kokee enemmän psyykkistä hyvinvointia ja parisuhteen hoitamiseen jää enemmän aikaa (Belsky & Rovine, 1990). Mies voi käynnistää parisuhdetta parantavan prosessin omalla aktiivisuudellaan lasta kohtaan.

Isän emotionaalista osallistumista voi vähentää isyyden instrumentaalinen määrittely kulttuurissa (Hawkins et al., 1993). Toisaalta äiti voi rajoittaa miehen osallistumista epävarmuudellaan ja omilla käsityksillään isän roolista (Allen & Hawkins, 1999; Hawkins et al., 1993) Perinteisen miehen roolin ylläpitäjä voi siis olla myös nainen. Kun nainen yli-investoi oman ajankäyttönsä lapseen miehen kustannuksella, mies kokee parisuhdetyytyväisyyden laskua. Kun naisen aika ja voimavarat kuluvat vauvanhoitoon, parisuhteen hoitaminen on työlästä. Tämä johtaa puolisoitten emotionaaliseen etäännyttämiseen toisistaan, ja kommunikointi vanhemmuuden vaatimuksista vaikeutuu. Isän osallistuminen lisää hänen empatiaansa ja auttaa ymmärtämään äidin vaikeuksia ja sitä, miksi vaimolla on vähemmän aikaa parisuhteelle. Samalla vähenevät miehen ulkopuolisuuden tunteet (Levy-Shiff, 1994).

Yksilön kokemukset omasta lapsuudenperheestään ennustavat parisuhdetyytyväisyyttä ja puolisoitten välistä kommunikaatiota lapsen syntymän jälkeen. Miehet jotka ovat kasvaneet perheessä, jossa vanhemmat tulivat hyvin toimeen keskenään, kokevat vähiten parisuhdetyytyväisyyden laskua transitiossa vanhemmuuteen (Belsky & Isabella, 1985). Kun kokemukset lapsuudenperheestä ovat pääosin negatiivisia, yksilön on vaikea täyttää

transitiossa vaadittavan kommunikaatiotason vaatimuksia. Näkemuserot parisuhteesta kasvavat, samoin kokemukset parisuhdetyytyväisyydestä. Kun lapsuudenperhe on tarjonnut tukea antavaa vanhemmuutta ja omien vanhempien suhde on ollut harmoninen, yksilö kykenee parempaan kommunikaatioon transitiossaan, jolloin näkemuserot ovat pienemmät.

Hawkins et al. (1993) näkevät kehitystehtävien asynkronian erityisen merkityksellisenä parisuhteen kannalta. Lisääntyneen asynkronian vuoksi puolisoiden on vaikeampi kommunikoida keskenään ja ymmärtää, että transition asettamat haasteet voivat olla tietyllä hetkellä hyvin erilaiset itsellä ja puolisoilla. Lisääntyneet erot ajatuksissa, mielipiteissä, havainnoissa ja tyytyväisyydessä voivat johtaa parisuhteen kriisiin (Knauth, 2001). Kehitystehtävien asynkronian vaikutuksesta transition onnistumiseen ja parisuhteen laatuun ei vielä ole kattavaa tutkimustietoa.

1.4 Parisuhteen merkitys isyyden rakentumiselle

Edellä on tarkasteltu, miten generatiivisuuden kehittyminen ja transitio kohti aikuisiän kehitystehtävän onnellista ratkeamista vaikuttaa tyytyväisyyteen parisuhteessa. Seuraavaksi näkökulma käännetään ympäri ja pohditaan, millainen vaikutus parisuhdetyytyväisyydellä voisi olla isän transition onnistumiselle.

Kahden vanhemman ja yhden lapsen perheessä on kolme dyadia: puolisoiden parisuhde, äiti-lapsisuhde ja isä-lapsisuhde. Perhesysteemiteorian mukaan tietyn dyadin toimivuuteen vaikuttaa aina systeemin kolmas henkilö, joka on yhteydessä dyadin kumpaankin osapuoleen kahden muun dyadin kautta. Samoin minkä tahansa dyadin toimivuus vaikuttaa aina kolmannen henkilön käyttäytymiseen ja hyvinvointiin (esim. Minuchin, 1974), joten perheen dyadit ovat yhteenkietoutuneita. Isän tapauksessa tämä tarkoittaa, että samalla kun isä-lapsisuhde eli isän käsitykset suhteestaan lapseen vaikuttavat äitiin ja parisuhteen toimivuuteen, puolisoiden välinen parisuhde tai pikemminkin *isän käsitykset parisuhteesta vaikuttavat lapseen ja isä-lapsisuhteen toimivuuteen*. Isän ja lapsen suhde on se pääasiallinen alue, joka tarjoaa isälle mahdollisuuden generatiivisuuden kehittämiseen (Hawkins et al., 1993). Isän käsitykset omasta parisuhteestaan voivat siten olla määräävä tekijä sille, kuinka hyvin isä onnistuu generatiivisuuden saavuttamisessa.

Parisuhteen laatu vaikuttaa kummallakin puolisoilla suoraan vanhemmuuskompetenssiin heti syntymän jälkeen (Cox et al., 1989). Silti parisuhteen vaikutus on eri puolisoilla erilaista (Knauth, 2001; Parke, 1979). Isä–lapsisuhde on systemaattisemmin yhteydessä parisuhteeseen kuin äiti–lapsisuhde (Belsky, Youngblade, Rovine & Volling, 1991). Tähän viittaa jo teoria äidistä “portinvartijana”, joka säätelee lapsen saatavuutta isälle (Allen & Hawkins, 1999), sekä tieto siitä että isän on ponnistettava aktiivisesti edistyäkseen transitiossa synkronisesti äidin kanssa (Hawkins et al., 1993).

Lapsi heijastelee vanhempiensa parisuhteen toimivuutta asenteillaan ja käyttäytymisellään. Kun isällä on negatiivisia käsityksiä parisuhteestaan, tämä näkyy selvemmin lapsen käyttäytymisessä isää kohtaan kuin isän käyttäytymisessä lasta kohtaan; isän käsitykset parisuhteesta vaikuttavat lapsen käyttäytymiseen herkemmin kuin isän jokin tietty käyttäytyminen lasta kohtaan. Myös isän käyttäytyminen muuttuu käsitysten ollessa negatiivisia: isät, joiden rakkaus puolisoaan kohti laskee ja joilla on epäilyksiä liittonsa keston ja järkevyyden suhteen, käyttäytyvät lapsiaan kohtaan muita isiä negatiivisemmin ja tunkeilevammin (Belsky et al., 1991.)

Vanhempien koalitio

Lapsen käsitys isästä muuttuu myös äidin asenteiden myötä. Perheen kolme dyadia ovat *primaaridyadeja*. Bronfenbrennerin (1979) mukaan primaaridyadi on “sellainen suhde, joka on osapuolilleen fenomenologisesti läsnä silloinkin, kun osapuolet eivät ole yhdessä” (s. 58). Krampe & Fairweather (1993) esittävät teorian *vanhempien koalitiosta*, joka hyödyntää tätä ajatusta. Siinä tarkastellaan, millä mekanismeilla parisuhteella voi olla vaikutus lapseen ja miten lapsen käsitys isästä muodostuu.

Teorian syntyyn on vaikuttanut tutkimus, jossa huomattiin sairaalahoitossa olevien keskosten painon nousevan ja heidän kotiutuvan merkittävästi nopeammin, jos heidän isänsä kävivät katsomassa heitä sairaalassa (Levy-Shiff, Hoffman, S. Molinger, Levinger & M. Molinger, 1990). Näytti siltä, että lapsilla oli jo keskosina syntyessään suhde isään. Ihmisen kuuloaisti kehittyi suhteellisen varhain; noin viiden kuukauden ikäisellä sikiöllä on jo toimintakykyinen kuuloelin. Tässä vaiheessa sikiö voi jo rekisteröidä äidin vatsanpeitteiden ulkopuolisia ääniärsyksiä. On myös esitetty, että ääniresonanssit ja vibraatiot vaikuttavat kehittyvään sikiöön jo aikaisemmin lapsiveden kautta (Tomatis, 1991). Vanhempien äänet

tavoittavat sikiön siitä hetkestä kun se alkaa muodostua. Varhaisempi tutkimus on olettanut vain äidin ja lapsen suhteen olevan sisäsyntyistä ja lapsen “keksivän” isän olemassaolon syntymänsä jälkeen. Tärkeiden kehityksellisten muutosten on ajateltu alkavan vasta syntymästä tai viimeisiltä raskauskuukausilta. Uudemman näkemyksen mukaan lapselle muodostuu jo varhain kohdussa sisäsyntyinen käsitys “kolmesta”, eli kolmen perheenjäsenen yksiköstä (Krampe & Fairweather, 1993).

Äidin emootioiden, mielialojen ja stressin on todettu vaikuttavan sikiöön biokemiallisesti (esim. DiPietro, Sterling, M. Hawkins, Costigan & Pressman, 2002; Mulder et al., 2002). Ne voivat sekä ohjata sikiön kehitystä pitkällä aikavälillä että aiheuttaa hetkellisiä reaktioita ja tuntemuksia. Voidaan olettaa, että esimerkiksi äidin kokiessa läheisyyttä kumppaninsa kanssa sikiölle tai alkion välittyy siitä hormonaalinen viesti, ääniresonanssi tai vibraatio lapsiveden kautta sekä mahdollinen kuuloaistimus. Siten vanhempien parisuhde vaikuttaa lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin jo ennen syntymää (Krampe & Fairweather, 1993). Samoin syntyy lapsen varhainen mentaalinen representaatio vanhempien koalitiosta ja “kolmesta”.

Teoriassa vanhempien koalitiosta on kolme postulaattia:

1. minässä on potentiaalisena psyykkinen taju “kolmesta” alusta saakka
2. vanhempien välinen koalitio ja empatia vaikuttavat lapsen hedelmöityksestä lähtien
3. sikiölle välittyvät isän ääniresonanssit ja äidin affekteista johtuvat kohdunsisäiset hormonaaliset muutokset luovat tajun vanhempien koalitiosta ja isästä.

Syntymän jälkeen kumpikin vanhempi ja heidän parisuhteensa vaikuttavat lapsen erilaisten mekanismien kautta. *Isän läsnäolo lapselle* voidaan nähdä monimutkaisena psyykkisenä ilmiönä, joka ei rajoitu tiettyihin käyttäytymisiin ja rooleihin: Isällä ja lapsella on vahva geneettinen yhteys: isältä saatu perimä. Äiti vaikuttaa isän läsnäoloon lapselle omalla kuvallaan isästä ja vanhempien koalitiosta ja lisäksi vaikuttavat isän oma subjektiivinen kuva äidistä ja vanhempien koalitiosta (Krampe & Fairweather, 1993.) Seuraavaksi tarkastellaan, millaiset psyykkiset mekanismit voivat vaikuttaa isän läsnäoloon lapselle.

Lapsen taju isästä. Taju isän läsnäolosta alkaa jo ennen syntymää. Sen alkuperä on geeneissä ja sikiön kokemissa kuulo- ja tuntoaistimuksissa sekä hormonaalisissa muutoksissa. Isältä perityt geenit vaikuttavat fyysiseen hyvinvointiin, aistimiskykyyn ja kykyyn olla suhteessa toiseen ihmiseen. Psyykkinen suuntautuminen kohti isää on lapselle

synnynnäistä ja luonteenomaista. Myös ilman isää syntyneellä ja kasvaneella lapsella on tarve suuntautua isää kohti. Isätön lapsi voi elämänsä aikana kompensoida bipolaarisen minänsä (Kohut, 1990) isäminän puolta erilaisin keinoin ja saavuttaa tasapainon isä- ja äitiminän välillä (Gill, 1991).

Isä äidissä. Äiti ei voi kätkeä lapselta tunteitaan isää kohtaan. Kommunikoidessaan lapsen kanssa hän välittää mielipiteensä isän hoiva- ja hoitokäyttäytymisistä. Isän ollessa läsnä äidin kehonkieli ja tunnesisältöinen kommunikaatio isän kanssa vaikuttavat lapsen mentaalisiin representaatioihin isästä. Kun taas isä on poissa, äiti elävöittää kuvaa isästä tunteillaan ja asenteillaan. Äiti voi esimerkiksi viestiä, onko isä toivottu vai ei-toivottu hahmo. Lapsen isäkuva syntyy siis sekä todellisten että kuviteltujen tilanteiden pohjalta. Koska isät viettävät yleensä vähemmän aikaa lapsen kanssa kuin äidit, lapsen voi sanoa näkevän isän “äidin silmien kautta” (Krampe & Fairweather, 1993).

Isä-henkilö. Kun isyys nähdään pelkkänä roolina, isän paikan voi ottaa moni henkilö, esimerkiksi isäpuoli, ottoisä, äidin miesystävä, isähahmo tai jopa sukupuolisesti neutraalisti käyttäytyvä huoltaja (Mott, 1990). Toisen näkökulman mukaan isä on transitiotaan läpikäyvä lapsen siittäjä, jonka biologia, psyyke ja interpersoonalliset suhteet määrittävät isyyttä (Krampe & Fairweather, 1993). Vanhempien koalitiio isässä alkoi muodostua jo isän itsensä ollessa kohdussa ja jatkoi kehittymistä hänen lapsuudessaan. Se on muodostunut hänen omien vanhempiensa suhteesta ja hänen oman isänsä läsnäolosta. Tällä subjektiivisella kuvalla on määräävä vaikutus siihen, millaiset suhteet isä muodostaa puolisoonsa ja lapseensa. *Isän emotionaalinen saatavillaolo* tarkoittaa sitä astetta, millä isä on psyykkisesti sitoutunut perheensä ihmissuhteisiin. Ei riitä, että isä on mukana synnytyksessä ja synnytysvalmennuksessa, vaan hänen on oltava emotionaalisesti saatavilla puolisolleen. Samoin pelkkä asioiden tekeminen lapsen kanssa ei riitä, vaan isän on tuettava psyykkisesti perheen rakennetta ja perheenjäseniä erikseen (Krampe & Fairweather, 1993). Isä kommunikoi subjektiivisena henkilönä perheenjäsenilleen sisäisiä mielentilojaan, ei roolikäyttäytymistään.

Isän läsnäolo ja perheen muodostuminen. “Isä isässä” (isän käsitys isänä olemisesta) sekä “isä äidissä” (äidin käsitys isänä olemisesta) vaikuttavat siihen, miten lapsi kehittää mentaalista representaatiota vanhempien koalitiosta ja käsitystä isän läsnäolosta. Isän läsnäolo vitalisoi äiti-lapsidyadia; se auttaa sitoutumisessa ja tukee äidin ja lapsen

keskinäistä riippuvuutta. Se myös tukee lapsen eriytymisvaihetta, jossa lapsi alkaa muodostaa käsitystä itsestään fyysisenä äidistä erillisenä olentona (Krampe & Fairweather, 1993). Se tukee perhe-elämän sosiaalista ja empaattista ulottuvuutta ja auttaa lapsen bipolaarista minää kehittymään eheäksi ja tasapainoiseksi (Kohut, 1990).

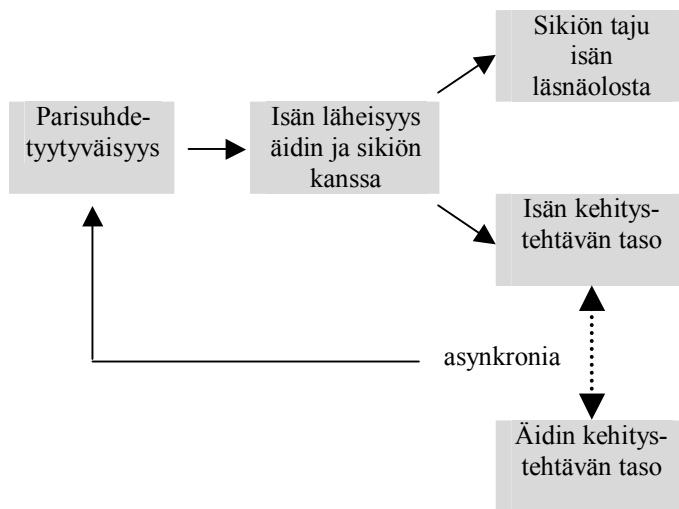
Vanhempien on tärkeä ymmärtää, että isyys on tärkeää yhtäläillä lapselle ja isälle. Samalla kun äiti välittää emotionaalisesti lapselle kuvaa isästä, myös isä välittää äidille emotionaalisesti kuvaa sisäisestä isästään. Jos kuva on positiivinen ja empaattinen, äiti rohkaisee isän ja lapsen välistä suhdetta. Lapsi rakentaa omaa käsitystään isän läsnäolosta ja vanhempien koalitiosta, ja siinä vanhempien parisuhde on ensiarvoisen tärkeä. Lapsi ei saa viedä kaikkea huomiota, vaan myös parisuhdetta on hoidettava. Tässä mielessä sellaiset vanhentuneet käsitykset kuin “vanhemmuuteen ei voi panostaa liikaa” tai “lapsi menee kaiken edelle”, ovat virheellisiä ja jopa haitallisia. Näitä nähdään esimerkiksi suomalaisissa ns. vauvalehdissä. Onnellisin lapsi syntyy perheeseen, jossa vanhemmat rakastavat toisiaan ensisijaisesti ja lastaan toissijaisesti, eli heidän liittonsa rakentuu ensisijaisesti parisuhderakkauden eikä lapsirakkauden varaan (Knauth, 2001).

1.5 Tutkimuskysymykset

Seuraavassa esitetään tiivistyksin ja kuvioin tärkeimmät isän kehitystehtävän tasoon vaikuttavat tekijät raskausaikana ja ensimmäisenä vuonna lapsen syntymän jälkeen.

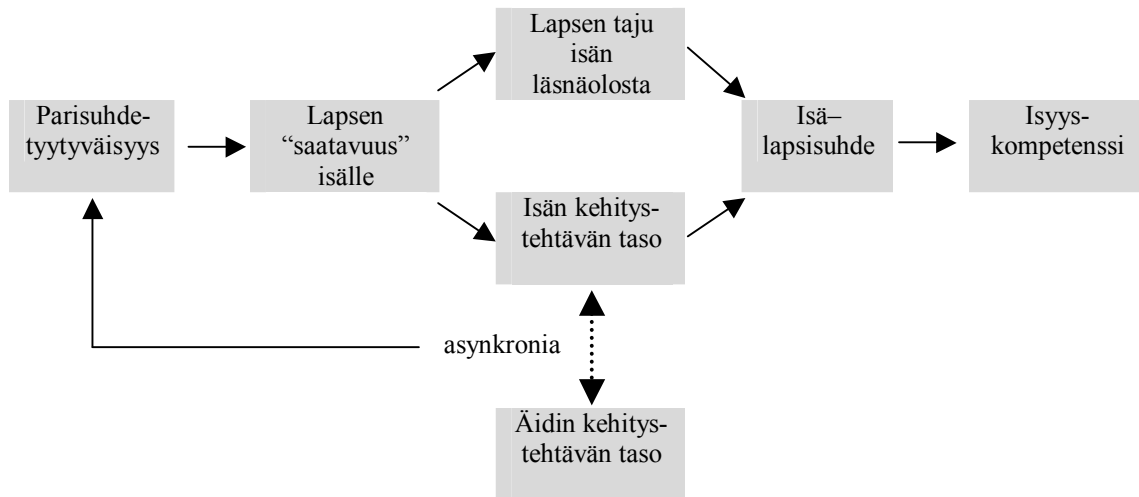
Raskausaikana puolisoitten välille muodostuu helposti emotionaalista etäisyyttä, sillä mies ja nainen kokevat raskauden eri tavoin. Mitä matalampi *parisuhdetyytyväisyys* on ennen raskautta, sitä suuremmaksi kasvaa emotionaalinen kuilu ja sitä vähemmän miehellä on mahdollisuuksia osallistua raskauteen. Mitä korkeampi *parisuhdetyytyväisyys*, sitä enemmän mies kykenee kommunikoidaan odottavan puolisonsa kanssa ja ymmärtämään tätä. Tämä johtaa miehen *suurempaan läheisyyteen äidin ja kohdussa olevan sikiön kanssa*. Tästä seuraa, että *sikiön taju isän läsnäolosta* alkaa kehittyä, eli lapselle alkaa muodostua mentaalinen representaatio vanhempien koalitiosta. Samalla *isän kehitystehtävän taso* nousee. Edistyminen on kuitenkin vähäisempää kuin äidillä, sillä *äidin kehitystehtävän taso* on noussut merkittävästi raskauden fyysisyyden vuoksi. Puolisot ovat eri vaiheissa transitiota eli heidän kehitystehtäviensä välillä vallitsee *asynkronia*. Asynkronia aiheuttaa emotionaalista

etäisyyttä, joka johtaa *parisuhdetyytyväisyyden* laskuun. Nämä prosessit on esitetty kaaviona kuvassa 3.

Kuva 3. Parisuhdetyytyväisyyden ja isän kehitystehtävän tason yhteys raskausaikana.

Lapsen syntymän jälkeen miehen on muodostettava isän rooli ja löydettävä omat tapansa olla lapsen kanssa. Koska äiti on yleensä lapsen ensisijainen hoitaja, hänen käsityksensä isyydestä ja puolisoistaan määrittävät sitä, kuinka paljon mies osallistuu lapsen hoitoon. Mitä matalampi *parisuhdetyytyväisyys* on, sitä negatiivisemmat käsitykset äidillä on isästä ja sitä vähemmän isä saa tilaa lapsenhoitoon. Mitä korkeampi *parisuhdetyytyväisyys* on, sitä enemmän äiti rohkaisee isää hoitamiseen ja sitä suurempi on *lapsen "saatavuus" isälle*. Tämän ansiosta *lapsen taju isän läsnäolosta* ja mentaalinen representaatio vanhempien koalitiosta kehittyvät. Hoitamiseen osallistumisen myötä *isän kehitystehtävän taso* nousee. Syntymän jälkeen myös *äidin kehitystehtävän taso* on noussut. Isän kehitystehtävän tasosta riippuu, kuinka paljon puolisoiden kehitystehtävien välillä vallitsee *asynkroniaa*. Asynkronia johtaa kommunikaatiovaikeuksiin parisuhteessa ja siten *parisuhdetyytyväisyyden* laskuun. *Lapsen taju isän läsnäolosta* ja *isän kehitystehtävän taso* (eli isän kehittyminen lapsenhoidossa) yhdessä mahdollistavat *isä-lapsisuhteen kehittymisen*. Kehittyvä isä-lapsisuhte tuo miehen käsitystä itsestään isänä lähemmäs ideaali-isää. Saavutettu varmuus omasta roolista ilmenee *isyyskompetenssin* kasvuna. Nämä prosessit on esitetty kaaviona kuvassa 4.

Kuva 4. Parisuhdetyytyväisyyden, isän kehitystehtävän tason ja isyyskompetenssin yhteydet ensimmäisenä vuotena lapsen syntymän jälkeen.

Välittömästi lapsen syntymän jälkeen puolisoitten kehitystehtävien välillä esiintyy mitä todennäköisimmin jonkinasteista asynkroniaa, joka laskee parisuhdetyytyväisyyttä (Hawkins et al., 1993; Knauth, 2001; J. Lewis, 1988). Tässä tutkimuksessa kuitenkin painotetaan näkemystä, jonka mukaan parisuhdetyytyväisyys jo alunperin ohjaa isän transition onnistumista ja vaikuttaa siten asynkronian määrään (ks. kuva 2). Isän kehitystehtävän tason ja parisuhdetyytyväisyyden välille muodostuu kehämäinen suhde, jossa vaikutukset ovat molemminsuuntaisia. Parisuhdetyytyväisyys nähdään ennakkoehtona sille, että isän kehitystehtävä pääsee ylipäänsä edistymään.

Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

1. Vaikuttaako kehitystehtävien asynkronia parisuhdetyytyväisyyteen?

Hypoteesi 1: Lisääntynyt kehitystehtävien asynkronia laskee parisuhdetyytyväisyyttä.

2. Onko parisuhdetyytyväisyys yhteydessä kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin transitiossa vanhemmuuteen?

Hypoteesi 2: Parisuhdetyytyväisyys on yhteydessä kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin transitiossa vanhemmuuteen.

3. Onko parisuhdetyytyväisyys yhteydessä eri tavoin isän ja äidin kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin?

Hypoteesi 3: Parisuhdetyytyväisyys on isällä voimakkaammin yhteydessä kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin kuin äidillä.

2. Menetelmät

Osallistujat ja tutkimuksen kulku

Tutkimukseen osallistui 277 pariskuntaa, jotka odottivat ensimmäistä lastaan. Naiset olivat iältään 20–45-vuotiaita (ka=31.80, kh=4.34) ja miehet 20–53-vuotiaita (ka=33.16, kh=4.63). Tutkittavat olivat kotoisin Helsingin, Turun ja Oulun alueilta.

Tutkimus on osa monitieteellistä tutkimusta perheen hyvinvoinnista, vuorovaikutussuhteista ja lapsen leikki-iän kognitiivis-emotionaalista ja psykofysiologista kehityksestä. Kyseessä on pitkittäistutkimus, jossa seurataan raskausajasta lähtien noin 800 pariskunnan ja lapsen fyysis-sosiaalis-psykykkistä kehitystä ja hyvinvoinnin ehtoja.

Tässä tutkimuksessa käsitellään kahta mittausajankohtaa. Ensimmäinen näistä tehtiin lapsen ollessa 2 kk ja toinen lapsen ollessa 12 kk. Tiedot kerättiin kyselylomakkeiden avulla, jotka tutkittavat saivat kotiinsa postitse. Isille ja äideille oli omat lomakkeensa. Ensimmäisellä mittauskerralla naisista vastasi 236 (85.2%) ja miehistä 234 (84.5%), ja toisella mittauskerralla naisista 206 (74.4%) ja miehistä 198 (71.5%).

Mittarit

Parisuhdetyytyväisyyttä mitattiin Dyadic Adjustment Scale (DAS) -mittarilla (Spanier, 1976). Mittari koostuu 32 väitteestä, joihin vastataan vastattiin 6-portaisen asteikon avulla (esim. “Pyydämme sinua arvioimaan missä määrin olet samaa tai eri mieltä kumppanisi kanssa seuraavista asioista: raha-asioiden hoitamisesta”, 0 = aina eri mieltä, 5 = aina samaa mieltä; “Uskoudutko kumppanillesi?” 0 = koko ajan, 5 = ei koskaan; “Kuinka usein vaihdatte ajatuksia tai ideoita vilkkaasti?” 0 = ei koskaan, 5 = useammin kuin 1 krt/päivä). Väitteet jakaantuvat neljään ala-asteikkoon, jotka ovat (1) parisuhteen ristiriidattomuus (dyadic consensus), (2) affektien ilmaisu (affectional expression), (3) parisuhdetyytyväisyys (dyadic satisfaction) ja (4) kumppanuus (dyadic cohesion). Tässä tutkimuksessa käytettiin kaikkien väittämien kokonaissummamuuttujaa kuvaamaan parisuhteen yleistä toimivuutta.

Kehitystehtävän tasoa mitattiin Subjective Family Picture (SFPT) -testin (Scholz & Mattejat, 1997) avulla. Testi koostuu kahdeksan osion sarjoista, joissa kuvataan 7-portaisen asteikon avulla omaa nykyistä tai ihanteellista suhdetta muuhun perheenjäseneen. Tässä tutkimuksessa

käytettiin lyhennettyjä kuuden osion sarjoja, joissa kumpikin vanhempi kuvaa sekä *nykyistä* (esim. “Suhteessani lapseeni olen: ei kiinnostunut --- kiinnostunut”, “Suhteessani lapseeni olen: lämmin --- viileä”, “Suhteessani lapseeni haluaisin olla: varma --- epävarma”) että *ihanteellista* (esim. “Suhteessani lapseenin haluaisin olla: ujo --- itsevarma”, “Suhteessani lapseeni haluaisin olla: päättämätön --- päättäväinen”, “Suhteessani lapseeni haluaisin olla: torjuva --- rakastava”) suhdetta lapseensa. Koehenkilölle laskettiin sekä nykyistä suhdetta lapseen että ihanteellista suhdetta lapseen kuvaavat summamuuttujat. Kehitystehtävän tasoa kuvaava summamuuttuja muodostettiin kahden em. summamuuttujan erotuksesta. *Kehitystehtävien asynkroniaa* mitattiin muodostamalla isän ja äidin kehitystehtävien tasoa mittaavista summamuuttujista erotusmuuttuja.

Vanhemmuuskompetenssia mitattiin Parenting Stress Index (PSI) -mittarin lyhennetyllä versiolla (Abidin, 1976). Mittari koostuu 36 väittämästä, joihin vastataan 5-portaisen asteikon avulla (1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä). Väittämät jakaantuvat kuuteen ala-asteikkoon, jotka ovat (1) lapsen sopeutuvuus (child adaptability), (2) lapsen hyväksytyys (child acceptability), (3) lapsen hyperaktiivisuus (child hyperactivity), (4) vanhemman kiintymys (parent attachment), (5) vanhemman sosiaalinen eristyneisyys (parent social isolation) ja (6) tunne vanhemmuuskompetenssista (parental sense of competence). Tässä tutkimuksessa käytettiin ala-asteikkoa 6 (esim. “Huomaan tekeväni enemmän myönnytyksiä lapsen tarpeiden vuoksi kuin olin odottanut”, “Olen pulassa vanhemmuuteen liittyvän vastuun kanssa”, “En nauti asioista samalla tavalla kuin ennen”), jonka väittämistä muodostettiin summapistemäärä kuvaamaan vanhemmuuskompetenssia.

Summamuuttujien reliabiliteetit ovat taulukossa 1.

Taulukko 1. Summamuuttujien reliabiliteetit.

<i>Summamuuttuja</i>	<i>Cronbachin alfa</i>			
	<i>2 kk</i>		<i>12 kk</i>	
	<i>Isät</i>	<i>Äidit</i>	<i>Isät</i>	<i>Äidit</i>
Parisuhdetyytyväisyys (DAS)	.89	.85	.91	.92
Kehitystehtävän taso (SFPT)	.88	.78	.83	.78
nykyinen suhde lapseen	.81	.73	.76	.78
ihanteellinen suhde lapseen	.85	.62	.71	.66
Vanhemmuuskompetenssi (PSI)	.73	.66	.76	.65

3. Tulokset

Kuvailevat tulokset

Aluksi haluttiin selvittää, oliko isien ja äitien välillä keskimääräisiä eroja parisuhdetyytyväisyyden kokemisessa, kehitystehtävän tasossa tai vanhemmuuskompetenssissa. Tarkastelu tehtiin t-testeillä kummallekin mittausajankohdalle erikseen. Kuten taulukosta 2 nähdään, eroa isien ja äitien välillä esiintyi vain vanhemmuuskompetenssissa lapsen ollessa 2 kk, jolloin isien kompetenssi oli äitien kompetenssia suurempi. Eroa kehitystehtävien tasojen ja parisuhdetyytyväisyyden välillä ei esiintynyt. Parisuhdetyytyväisyyden, kehitystehtävän tason ja vanhemmuuskompetenssin keskimääräistä muutosta lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana tarkasteltiin parittaisten t-testien avulla. Kuten taulukko 2 osoittaa, eroa oli vain äitien kehitystehtävän tasossa, joka nousi kahden mittauskerran välillä. Oletusten vastaisesti vastaavaa eroa ei esiintynyt vanhemmuuskompetenssissa, eikä parisuhdetyytyväisyys muuttunut kahden mittauskerran välillä.

Taulukko 2. Parisuhdetyytyväisyyden, kehitystehtävän tason ja vanhemmuuskompetenssin keskiarvot ja keskihajonnat vanhemman sukupuolen ja mittausajankohdan mukaan.

		Isät		Äidit		Kaikki	
		ka	kh	ka	kh	ka	kh
Parisuhdetyytyväisyys	2 kk	114.26	11.63	114.45	11.04	114.36	11.33
	12 kk	115.84	13.85	114.02	15.19	114.92	14.56
Kehitystehtävän taso	2 kk	-1.69	2.33	-1.77 ^a	2.35	-1.73	2.34
	12 kk	-1.46	2.22	-1.25 ^a	2.56	-1.35	2.40
Vanhemmuuskompetenssi	2 kk	4.36 ^b	.50	4.17 ^b	.55	4.26	.54
	12 kk	4.30	.54	4.21	.57	4.26	.55

a. $p < 0.01$

b. $p < 0.001$

Kehitystehtävien asynkronian yhteys parisuhdetyytyväisyyteen

Tutkimuskysymyksenä oli selvittää kehitystehtävien asynkronian suuruden yhteyttä parisuhdetyytyväisyyteen. Tulokset osoittavat, että asynkronian ja parisuhdetyytyväisyyden välillä oli korrelatiivinen yhteys. Taulukon 3 korrelaatioiden mukaan mitä suurempi kehitystehtävien asynkronia oli, sitä alhaisempi oli parisuhdetyytyväisyys. Korrelatiivinen yhteys tuli esille lapsen ollessa 2 kk ja 12 kk.

Taulukko 3. Kehitystehtävien asynkronian ja parisuhdetyytyväisyyden väliset korrelaatiot.

	1.	2.	3.	4.
1. Parisuhdetyytyväisyys (2 kk)	1			
2. Parisuhdetyytyväisyys (12 kk)	.70**	1		
3. Kehitystehtävien asynkronia (2 kk)	-.30**	-.17*	1	
4. Kehitystehtävien asynkronia (12 kk)	-.14*	-.18**	.19**	1

** . $p < 0.001$

* . $p < 0.01$

Pariskunnat jaettiin kolmeen ryhmään kehitystehtävien asynkronian mukaan, ja jako tehtiin kumpanakin mittausajankohtana erikseen (taulukko 4). Ryhmässä ”asynkronia (isä jäljessä)” isä oli kehitystehtävässään äitiä jäljessä, ryhmässä ”synkronia” isän ja äidin kehitystehtävien taso oli sama ja ryhmässä ”asynkronia (äiti jäljessä)” äiti oli kehitystehtävässään isää jäljessä. Kuten taulukon 4 luokkakoot osoittavat, oletusten vastaisesti luokka ”asynkronia (isä jäljessä)” ei ollut selvästi muita suurempi, vaan pariskunnat jakaantuivat suhteellisen tasaisesti eri luokkiin.

Taulukko 4. Pariskuntien jakaantuminen luokkiin kehitystehtävien asynkronian mukaan.

<i>Luokka kehitystehtävien asynkronian mukaan</i>	<i>2 kk</i>		<i>12 kk</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Asynkronia (isä jäljessä)	152	34	140	37
Synkronia	114	26	100	26
Asynkronia (äiti jäljessä)	180	40	140	37
Kaikki	446	100	380	100

Parisuhdetyytyväisyyden keskiarvojen vertailu luokkien ”asynkronia (isä jäljessä)”, ”synkronia” ja ”asynkronia (äiti jäljessä)” välillä toteutettiin yksisuuntaisella varianssi-analyysillä (ANOVA), jossa riippumattomana muuttujana oli pariskunnan luokka kehitystehtävien asynkronian mukaan ja riippuvana muuttujana parisuhdetyytyväisyys. Parittaiset vertailut toteutettiin Tukeyn post-hoc -testillä. Analyysi tehtiin kummallekin mittausajankohdalle erikseen.

Tulokset osoittivat, että kehitystehtävien asynkronia oli yhteydessä parisuhdetyytyväisyyteen lapsen ollessa 2 kk. Kuten taulukko 5 osoittaa, luokassa ”synkronia” parisuhdetyytyväisyys oli korkeampi kuin luokissa ”asynkronia (isä jäljessä)” ja ”asynkronia (äiti jäljessä)”. Lapsen ollessa 12 kk yhteyttä kehitystehtävien asynkronian ja parisuhdetyytyväisyyden välillä ei esiintynyt; luokkien välillä ei ollut eroa parisuhdetyytyväisyyden suhteen.

Taulukko 5. Parisuhdetyytyväisyyden keskiarvot ja keskihajonnat eri asynkronialuokissa sekä keskiarvojen erojen merkitsevyydet kumpanakin mittausajankohtana

		Pariskunnan luokka kehitystehtävien asynkronian mukaan						
		Asynkronia (isä jäljessä)		Synkronia		Asynkronia (äiti jäljessä)		
		ka	kh	ka	kh	ka	kh	F
Parisuhdetyytyväisyys	2 kk	111.54 ^a	11.62	119.92 ^{a,b}	10.87	113.35 ^b	10.52	20.34 ^{**}
	12 kk	114.13	13.35	117.86	13.96	114.18	13.86	2.67

** . p < 0.001

a. p < 0.001

b. p < 0.001

Parisuhdetyytyväisyyden yhteys kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin

Toisena tutkimuskysymyksenä oli selvittää, onko parisuhdetyytyväisyys yhteydessä kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin. Kuten taulukon 6 korrelaatiot osoittavat, parisuhdetyytyväisyys oli yhteydessä sekä kehitystehtävän tasoon että vanhemmuuskompetenssiin lapsen ollessa 2 kk ja 12 kk. Yhteys vanhemmuuskompetenssiin osoittautui voimakkaammaksi kuin yhteys kehitystehtävän tasoon kumpanakin mittausajankohtana korrelaatioiden merkitsevyyksien eroja testattaessa (8 vk: $z=-3.21$, $p<0.001$; 12 kk: $z=-6.06$, $p<0.001$).

Taulukko 6. Parisuhdetyytyväisyyden korrelaatiot kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Parisuhdetyytyväisyys (2 kk)	1					
2. Kehitystehtävän tilanne (2 kk)	.23 ^{**}	1				
3. Vanhemmuuskompetenssi (2 kk)	.42 ^{**}	.31 ^{**}	1			
4. Parisuhdetyytyväisyys (12 kk)	.70 ^{**}	.18 ^{**}	.34 ^{**}	1		
5. Kehitystehtävän tilanne (12 kk)	.15 [*]	.40 ^{**}	.23 ^{**}	.19 ^{**}	1	
6. Vanhemmuuskompetenssi (12 kk)	.40 ^{**}	.24 ^{**}	.52 ^{**}	.56 ^{**}	.34 ^{**}	1

** . p < 0.001

* . p < 0.01

Isien ja äitien erot parisuhdetyytyväisyyden yhteydessä kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin

Viimeisenä tutkimuskysymyksenä oli selvittää, onko isien ja äitien välillä eroa siinä, miten voimakas yhteys parisuhdetyytyväisyydellä on kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin. Tarkastelua varten muodostettiin regressiomalli monimuuttujaisen kovarianssianalyysin (MANCOVA) avulla, jossa riippumattomana muuttujana oli

vanhemman sukupuoli, kovariaattina parisuhdetyytyväisyys ja riippuvina muuttujina kehitystehtävän taso ja vanhemmuuskompetenssi. Mallin selittävät termit olivat vanhemman sukupuoli, parisuhdetyytyväisyys ja näiden yhteisvaikutus. Analyysi tehtiin kummallekin mittausajankohdalle erikseen.

Tässä analyysissä oltiin kiinnostuneita lähinnä vanhemman sukupuolen ja parisuhdetyytyväisyyden yhteisvaikutuksesta kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin. Kuten taulukko 7 osoittaa, yhteisvaikutusta ei ollut; oletusten vastaisesti parisuhdetyytyväisyyden yhteys kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin oli samanlainen isillä ja äideillä. Parisuhdetyytyväisyydellä oli omavaikutus sekä kehitystehtävän tasoon että vanhemmuuskompetenssiin lapsen ollessa 2 kk ja 12 kk, mikä toistaa taulukon 6 korrelaatioiden tuloksen. Vanhemman sukupuolella ei ollut omavaikutusta kehitystehtävän tasoon eikä vanhemmuuskompetenssiin kumpanakaan mittausajankohtana, kuten taulukon 2 kuvailevat tulokset jo osoittivat.

Taulukko 7. Sukupuolen ja parisuhdetyytyväisyyden yhteys kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin (MANCOVA).

	2 kk (F)	12 kk (F)
Kehitystehtävän taso		
<i>sukupuoli</i>	.75	1.29
<i>parisuhdetyytyväisyys</i>	25.09**	16.10**
<i>sukupuoli * parisuhdetyytyväisyys</i>	.83	.93
Vanhemmuuskompetenssi		
<i>sukupuoli</i>	.59	.80
<i>parisuhdetyytyväisyys</i>	104.27**	174.84**
<i>sukupuoli * parisuhdetyytyväisyys</i>	.13	1.07

** . p<0.001

4. Pohdinta

Tämä tutkimus tarkasteli kehitystehtävien asynkronian vaikutusta parisuhdetyytyväisyyteen transitiossa vanhemmuuteen sekä parisuhdetyytyväisyyden yhteyttä aikuisiän kehitystehtävän edistymiseen ja vanhemmuuskompetenssiin. Taustaoletuksena oli, että lisääntynyt asynkronia laskee parisuhdetyytyväisyyttä ja että parisuhdetyytyväisyydellä on etenkin isillä voimakas yhteys kehitystehtävän edistymiseen ja vanhemmuuskompetenssin muodostumiseen.

Ensimmäisen hypoteesin mukaisesti kehitystehtävien asynkronian todettiin vaikuttavan parisuhdetyytyväisyyteen; mitä enemmän asynkroniaa esiintyi, sitä alempi oli parisuhdetyytyväisyys. Onnellisimpia olivat pariskunnat, joissa puolisoiden kehitystehtävät etenivät samassa vaiheessa. Tämä tukee Hawkinsin et al. (1993) teoriaa, jonka mukaan parisuhteen kannalta tärkeää on paitsi isän osallistuminen lapsen hoitamiseen myös osallistumisen oikea ajoitus. Tällöin on mahdollista välttää asynkronian muodostuminen ja siitä aiheutuvat parisuhdeongelmat. Teoria perustuu olettamukseen, jonka mukaan kehityksellisesti erilaisissa elämänvaiheissa oleminen luo puolisoiden välille emotionaalisia muureja ja vaikeuttaa kommunikaatiota.

Isien ja äitien kehitystehtävien taso ei eronnut toisistaan 2 kk lapsen syntymän jälkeen. Tämä oli yllättävää, sillä alunperin oletettiin isien olevan transitiossaan äitejä jäljessä juuri lapsen syntymän jälkeen. Olettamus perustui teorioihin isän ja äidin raskausaikaisten psyykkisten prosessien erilaisuudesta (Gloger-Tippelt, 1983; May, 1986) ja siitä, että isän varsinainen generatiivisuuden kehittäminen alkaa vasta lapsen syntymästä (Bozett, 1985), kun taas äidillä se alkaa jo aiemmin. Lisäksi tiedettiin aiempien tutkimusten osoittaneen synnytyksen vaikuttavan voimakkaammin äitiin kuin isään (Woollett & Parr, 1997). Nyt saadut tulokset osoittavat, että isät ja äidit eivät eronneet tässä suhteessa toisistaan; kumpikin saattoi olla kehitystehtävässään puolisoaan jäljessä heti lapsen syntymän jälkeen. Lisäksi todettiin, että suurella joukolla pariskuntia puolisoiden kehitystehtävien taso oli sama. Asynkroniaa ei siis esiinny välttämättä lainkaan, ja se voi muodostua kumman tahansa puolison kehitystehtävän hidastumisesta tai nopeutumisesta.

Kehitystehtävän tason mittaamiseen kvantitatiivisesti liittyy ongelmia, eikä sitä ole aiemmissa tutkimuksissa juuri tehty. Vaikeuksia tuottaa määrittää kehitystehtävän ideaalitaso, jota yksilön oletetaan tavoittelevan. Generatiivisuuden savuttaminen Eriksonin (1980, 1982)

termein ei vielä kerro, mitkä osatekijät kuuluisivat ideaalivanhemmuuteen kaikilla yksilöillä. Lisäksi ideaalivanhemmuus on määriteltävä myös yksilöllisenä tavoittena. Tässä tutkimuksessa kehitystehtävän tasoa mitattiin Subjective Family Picture Test (Scholz & Matthejat, 1997) -mittarilla, jossa koehenkilö itse määrittelee tiettyinä ajanhetkenä oman ihanne-vanhemmuutensa ja samalla kuinka kaukana hän arvioi olevansa siitä. Tämä poistaa ideaalivanhemmuuden yhtenäisen määrittelyn ongelman, mutta pakottaa pohtimaan, kuinka järkevää on käyttää mittauksissa yksilön subjektiivista arviota omasta ihannevanhemmuudestaan. Transitio vanhemmuuteen tiedetään prosessiksi, jossa yksilö ei voi etukäteen tietää kohtaamiensa psyykkisten muutosprosessien laatua ja laajuutta. Vanhemmuuteen liittyvät tavoitteet muuttuvat transition eri vaiheissa, ja siksi subjektiivisesti määritelty ideaalivanhemmuuskin muuttuu. Lisäksi isän ja äidin transitioiden erilaisuuden vuoksi puoliset määrittelevät ideaalivanhemmuuden eri tavoin.

Ennako-oletusten mukaisesti parisuhdetyytyväisyys ei joutunut automaattisesti kriisiin lapsen syntymän aikaan. Se ei myöskään automaattisesti kohonnut lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Tulos on yhdenmukainen aiemman tutkimuksen kanssa, joka osoittaa, että transitiossa vanhemmuuteen olevat pariskunnat voidaan jakaa luokkiin eri tyyppisen parisuhdetyytyväisyyden muutoksen mukaan (Belsky & Rovine, 1990). Muutokseen vaikuttavat tekijät ovat pariskuntakohtaisia, ja niitä ovat ainakin puolisoitten ikä, suhteen pituus, itsetunto (Belsky & Rovine, 1990), taloudellinen tilanne (Lavee & Sharlin, 1996), parisuhteen tasapainoisuus ennen lapsen syntymää (Knauth, 2001), raskauteen sopeutuminen (Snowden et al., 1988) ja isän aktiivisuus lapsenhoidossa (Acitelli, 1992; Belsky & Rovine, 1990; Levy-Shiff, 1994). Tässä tutkimuksessa parisuhdetyytyväisyyttä ei mitattu raskausaikana, joten parisuhdetyytyväisyyden tason muutosta ennen ja jälkeen syntymän ei ollut mahdollista tarkastella.

Parisuhdetyytyväisyys ei laskenut enemmän äideillä kuin isillä lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana. Tämä on ristiriidassa aiemman tutkimuksen kanssa, jonka mukaan parisuhdetyytyväisyyden laskua tapahtuisi enemmän äideillä lapsen syntymän jälkeen (Belsky et al., 1985). Em. tutkimuksessa äitien parisuhdetyytyväisyys oli isiä korkeampi raskausaikana ja suurimman laskun todettiin tapahtuvan puolen vuoden sisällä lapsen syntymästä. Tässä tutkimuksessa ei ollut käytettävissä raskausajan mittausta, joten ei tiedetä, oliko äitien parisuhdetyytyväisyys isiä korkeampi raskausaikana ja onko se laskenut syntymän

jälkeen samalle tasolle isien kanssa. Tulosten valossa näyttäisi kuitenkin siltä, että suomalaiset äidit eivät koe transitiota automaattisesti haitallisemmaksi parisuhteelle kuin isät.

Toisen hypoteesin mukaisesti parisuhdetyytyväisyyden todettiin olevan yhteydessä kehitystehtävän tasoon ja vanhemmuuskompetenssiin; mitä tyytyväisempi vanhempi oli parisuhteeseensa, sitä korkeampi hänen kehitystehtävän tasonsa oli ja sitä voimakkaampi vanhemmuuskompetenssi hänelle oli muodostunut. Tämä tukee Krampe & Fairweatherin (1993) teoriaa vanhempien koalitiosta. Sen mukaan äidin läheisyys isän kanssa ja äidin lapselle välittämät käsityksensä isästä muokkaavat aktiivisesti lapsen mielikuvia isästä ja vaikuttavat siten isyyden kehittymiseen. Vastaavasti isä välittää lapselle käsityksiään äidistä, mikä vaikuttaa äidin ja lapsen väliseen suhteeseen ja siten äitiyden laatuun. Teoria perustuu olettamukseen, jonka mukaan perheenjäsenet ovat läsnä toisilleen monimutkaisten psyykkisten prosessien kautta, jotka eivät rajoitu vain tiettyihin käyttäytymisiin ja rooleihin; muutos yhdessä perheen dyadissa aiheuttaa muutoksen myös kahdessa muussa. Tulokset ovat yhteneväiset myös Coxin et al. (1989) tutkimuksen kanssa, jossa havaittiin isien olevan positiivisempia asenteissaan lasta ja isän rooliaan kohtaan silloin, kun he olivat tyytyväisiä parisuhteeseensa. Vanhempien rakkaussuhde, siihen panostaminen ja sen onnistuminen on siten yhteydessä vanhemmuuden laatuun ja sen kautta lapsen hyvinvointiin.

Äitien ja isien välillä ei ollut eroa siinä, kuinka voimakas yhteys parisuhdetyytyväisyydellä oli kehitystehtävän edistymiseen ja vanhemmuuskompetenssiin. Tulos oli kolmannen hypoteesin vastainen, joka oletti isyyden prosessien olevan äitiyttä voimakkaammin yhteydessä parisuhdetyytyväisyyteen. Hypoteesi perustui tutkimukseen, jossa osoitettiin isä-lapsisuhteen olevan systemaattisemmin yhteydessä parisuhdetyytyväisyyteen kuin äiti-lapsisuhteen (Belsky et al., 1991). Em. tutkimuksessa tulokset tulkittiin siten, että isyys olisi sosiaalisesti vähemmän selvästi määritelty ja siten alttiimpi häiriötekijöille; toinen tulkinta oli, että äidit onnistuisivat pitämään paremmin erillään suhteet lapseen ja puolisoonsa. Nyt saadut tulokset ovat tämän kanssa ristiriidassa ja antavat olettaa, että parisuhteen onnistuminen on tärkeää myös äidin kehitystehtävän ja äitiyskompetenssin kannalta. Tämä käsitys tukee teoriaa vanhempien koalitiosta (Krampe & Fairweather, 1993) ja on yhdenmukainen perhesysteemiteorian oletusten kanssa perheen dyadien yhteenkietoutuneisuudesta (esim. Minuchin, 1974).

Tutkimustulokset vahvistivat olettamuksia transition eri tekijöiden välisistä yhteyksistä. Malli isyyden prosesseista (kuva 4) saa tutkituilta osin tukea, ja lisää tutkimuksia tarvitaan koko mallin vahvistamiseksi. Jatkotutkimuksissa on hedelmällistä käyttää perustana tässä tutkimuksessa käytettyä asetelmaa, jota edelleen laajennetaan: 1) Yksi mittauskerta sijoitetaan raskausajalle, jolloin kartoitetaan parisuhdetyytyväisyys, kehitystehtävän taso sekä kehitystehtävien asynkronia, jota pitäisi esiintyä jo ennen lapsen syntymää. Näin voidaan tarkastella em. tekijöiden vaihtelua transition alusta saakka. Raskausajan mallia (kuva 3) on mahdollista testata parisuhdetyytyväisyyden, isän läheisyyden äidin ja sikiön kanssa, kehitystehtävien tason ja kehitystehtävien asynkronian osalta. 2) Kehitystehtävän tasoa mitataan lähestymistavalla, joka ottaa paremmin huomioon ideaalivanhemmuuden yksilöllisyyden ja muuttumisen transition aikana. 3) Pariskunnat jaetaan luokkiin parisuhdetyytyväisyyden muutoksen mukaan, sillä yhteydet eri tekijöiden välillä isyyden prosessimallissa (kuva 3) vaihtelevat todennäköisesti voimakkuuksiltaan luokkien välillä. 4) Isyyden prosessimallissa otetaan mittaukseen mukaan tekijät, joita ei tässä tutkimuksessa mitattu: lapsen ”saatavuus” isälle, lapsen taju isän läsnäolosta ja isä-lapsisuhde. 5) Muodostetaan äitiyden prosessimalli, joka on soveltavin osin vertailukelpoinen isyyden prosessimallin kanssa.

Tämän tutkimuksen perusteella osa parisuhdeongelmista transitiiossa vanhemmuuteen johtuu kehitystehtävien asynkroniasta, ja parisuhdeongelmat vaikeuttavat vanhempien transitioiden edistymistä. Tiedetään, että sekä parisuhdetyytyväisyys että laadukas vanhemmuus vaikuttavat lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin. Puolisot voivat vähentää asynkroniaa reflektoimalla omaa sopeutumistaan vanhemmuuteen, kommunikoimalla sekä jakamalla kodinhoito- ja lapsenhoitotyöt kumpaakin tyydyttävällä tavalla. Myös tieto transitiolle tyypillisistä ongelmista, haasteista ja hedelmällisestä tavasta kohdata ne voi auttaa pariskuntia välttämään parisuhteen karikkoja. Tätä tietoa olisi mahdollista jakaa äitiyseuvoloissa, perhevalmennuksissa ja lastenneuvoloissa. Ilmiön tarkemman tutkimuksen mahdollinen sovellus olisi luoda terveydenhuollon työntekijöille valmiuksia vaikuttaa lapsien kehitykseen ja hyvinvointiin auttamalla vanhempia ratkaisemaan transitiioon liittyviä ongelmiaan.

Lähteet

- ABIDIN, R. (1986). *Parenting Stress Index (PSI) manual (2nd ed.)*. Charlottesville, VA: Pediatric Psychology Press.
- ACITELLI, L. K. (1992). Gender differences in relationship awareness and marital satisfaction among young married couples. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 102-110.
- ALLEN, S. M., HAWKINS, A. J. (1999). Maternal gatekeeping: Mothers' beliefs and behaviors that inhibit greater father involvement in family work. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 199-212.
- BAILEY, W. T. (1992). Psychological development in men: Generativity and involvement with young children. *Psychological Reports*, 71, 929-930.
- BANDURA, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- BARNETT, R., BARUCH, G. (1987). Determinants of fathers' participation in family work. *Journal of Marriage and the Family*, 49, 29-40.
- BELSKY, J. (1981). Early human experience: A family perspective. *Developmental Psychology*, 17, 3-23.
- BELSKY, J. (1985). Exploring individual differences in marital change across the transition to parenthood: The role of violated expectations. *Journal of Marriage and the Family*, 47, 1037-1044.
- BELSKY, J., CRNIC, K., WOODWORTH, S. (1995). Personality and parenting: Exploring the mediating role of transient mood and daily hassels. *Journal of Personality*, 63, 629-642.
- BELSKY, J., ISABELLA, R. A. (1985). Marital and parent-child relationships in family of origin and marital change following the birth of a baby: A retrospective analysis. *Child Development*, 56, 342-349.
- BELSKY, J., LANG, M. E., ROVINE, M. (1985). Stability and change in marriage across the transition to parenthood: A second study. *Journal of Marriage and the Family*, 47, 855-865.
- BELSKY, J., ROVINE, M. (1990). Patterns of marital change across the transition to parenthood: Pregnancy to three years postpartum. *Journal of Marriage and Family*, 52, 5-19.
- BELSKY, J., YOUNGBLADE, L., ROVINE, M., VOLLING, B. (1991). Patterns of marital change and parent-child interaction. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 487-498.

- BOZETT, F. W. (1985). Male development and fathering throughout the life cycle. *American Behavioral Scientist*, 29, 41-54.
- BRONFENBRENNER, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development. *Developmental Psychology*, 22, 723-742
- BRONFENBRENNER, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- COWAN, C. P., COWAN, P. A. (1995). Interventions to ease transition to parenthood. Why they are needed and what they can do. *Family Relations*, 44, 412-423.
- COWAN, C. P., COWAN, P. A., HEMING, G., GARRETT, E., COYSH, W., CURTIS-BOLES, H., BOLES, A. (1985). Transitions to parenthood: His, hers, and theirs. *Journal of Family Issues*, 6, 451-481.
- COX, M. J, OWEN, M. T., LEWIS, J. M., HENDERSON, V. K. (1989). Marriage, adult adjustment, and early parenting. *Child Development*, 60, 1015-1024.
- COX, M. J, PALEY, B., BURCHINAL, M., PAYNE, C. C. (1999). Marital perceptions and interactions across the transition to parenthood. *Journal of Marriage and Family*, 61, 611-625.
- DALY, K. (1993). Reshaping fatherhood: Finding the models. *Journal of Family Issues*, 14, 510-530.
- DIPIETRO, J. A., STERLING, C. H., HAWKINS, M., COSTIGAN, K. A., PRESSMAN, E. K. (2002). Maternal stress and affect influence fetal neurobehavioral development. *Developmental Psychology*, 38, 659-668.
- DURKIN, S., MORSE, C., BUIST, A. (2001). The factor structure of prenatal psychological and psychosocial functioning in first-time expectant parents. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 19, 121-134.
- ERIKSON, E. (1980). *Identity and the Life Cycle. A Reissue*. New York: Norton.
- ERIKSON, E. (1982). *Lapsuus ja yhteiskunta*. Jyväskylä: Gummerus.
- ESKO, M. (1984). *Mies ja isyys. Perheen kehitysvaiheet ja isän muuttuva rooli*. Juva: WSOY.
- FOX, G. L., BRUCE, C., COMBS-ORME, T. (2000). Parenting expectations and concerns of fathers and mothers of newborn infants. *Family Relations*, 49, 123-131.
- GILL, H. (1991). Internalization of the absent father. *International Journal of Psychoanalysis*, 72, 243-252.
- GLOGER-TIPPELT, G. (1983). A process model of the pregnancy course. *Human Development*, 26, 134-148.

- GLOGER-TIPPELT, G. S., HUERKAMP, M. (1998). Relationship change at the transition to parenthood and security of infant-mother attachment. *International Journal of Behavioral Development*, 22, 633-655.
- HACKEL, L. S., RUBLE D. N. (1992). Changes in the marital relationship after the first baby is born: Predicting the impact of expectancy disconfirmation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62, 944-957.
- HAWKINS, A. J., BELSKY, J. (1989). The role of father involvement in personality change in men across the transition to parenthood. *Family Relations*, 38, 378-384.
- HAWKINS, A. J., CHRISTIANSEN, S. L., SARGENT, K., HILL, E. (1993). Rethinking fathers' involvement in child care: A developmental perspective. *Journal of Family Issues*, 14, 532-550.
- HUDSON, D. B., ELEK, S. M., FLECK, M. O. (2001). First-time mothers' and fathers' transition to parenthood: Infant care self-efficacy, parenting satisfaction, and infant sex. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*, 24, 31-43.
- HYSSÄLÄ, L., HYTTINEN, M., RAUTAVA, P., SILLANPÄÄ, M. (1993). The Finnish family competence study: The transition to fatherhood. *The Journal of Genetic Psychology*, 154, 199-208.
- KERNBERG, O. (1976). *Object-relations theory and clinical psychoanalysis*. New York: Aronson.
- KNAUTH, D. G. (2001). Marital change during the transition to parenthood. *Pediatric Nursing*, 27, 169-172, 184.
- KOHUT, H. (1990). *The restoration of the self*. Madison (Conn.): International Universities Press.
- KOTRE, J. (2000). Generativity and the gift of meaning. *Generations*, 23, 65-70.
- KRAMPE, E. M., FAIRWEATHER, P. D. (1993). Father presence and family formation. *Journal of Family Issues*, 14, 572-591.
- LAMB, M. (1976). Twelve-month-olds and their parents: Interaction in a laboratory playroom. *Developmental Psychology*, 12, 237-244.
- LAMB, M. (1977a). The development of mother-infant and father-infant attachments in the second year of life. *Developmental Psychology*, 13, 637-648.
- LAMB, M. (1977b). Father-infant and Mother-infant interaction in the first year of life. *Child Development*, 48, 167-181.
- LAVEE, Y., SHARLIN, S. (1996). The effect of parenting stress on marital quality. *Journal of Family Issues*, 17, 114-135.

- LERNER, R, KREPPNER, K. (1989). Family systems and life-span development: Issues and perspectives. Teoksessa R. Lerner & K. Kreppner (toim.), *Family systems and life-span development* (ss. 1-14). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- LEVINSON, D. (1986). A conception of adult development. *American Psychologist*, 41, 3-13.
- LEVINSON, D., DARROW, C., KLEIN, E., LEVINSON, M., MCKEE, B. (1978). *The Seasons of a Man's Life*. New York: Alfred A. Knopf.
- LEVY-SHIFF, R. (1994). Individual and contextual correlates of marital change across the transition to parenthood. *Developmental Psychology*, 30, 591-601.
- LEVY-SHIFF, R., HOFFMAN, M., MOGLINER, S., LEVINGER, S., MOLIGNER, M. (1990). Fathers' hospital visits to their preterm infants as a predictor of father-infant relationship and infant development. *Pediatrics*, 86, 289-293.
- LEWIS, C. (1986). *Becoming a father*. Milton Keynes, UK: Open University Press.
- LEWIS, J. M. (1988). The transition to parenthood: 1. The rating of prenatal marital competence. *Family Process*, 27, 149-165.
- MARKUS, H., NURIUS, P. (1986). Possible selves. *American Psychologist*, 41, 954-969.
- MAY, K. (1986). Three phases of father involvement in pregnancy. Teoksessa R. Moos (toim.), *Coping with Life Crises. An Integrated Approach*. New York: Plenum Press
- MCBRIDE, B. A. (1989). Stress and fathers' parental competence: Implications for family life and parent educators. *Family Relations*, 38, 385-389.
- MINUCHIN, S. (1974). *Families and family therapy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- MOTT, F. (1990). When is a father really gone? Paternal-child contact in father-absent homes. *Demography*, 27, 499-517.
- MULDER, E. J. H., ROBLES DE MEDINA, P. G., HUIZINK, A.C., VAN DEN BERGH, B. R. H., BUITELAAR, J. K., VISSER, G. H. A. (2002). Prenatal maternal stress: effects on pregnancy and the (unborn) child. *Early Human Development*, 70, 3-14.
- PARKE, R. (1979). Perspectives on father-infant interaction. Teoksessa J. Osofsky (toim.), *Handbook of infant development*, 549-590. New York: Wiley.
- RUBINSTEIN, R. L. (1996). Childlessness, legacy, and generativity. *Generations*, 20, 58-60.
- SABATELLI, R. M., WALDRON, R. J. (1995). Measurement issues in the assessment of the experiences of parenthood. *Journal of Marriage and Family*, 57, 969-980.
- SALMELA-ARO, K., NURMI, J-E., SAISTO, T., HALMESMÄKI, E. (2000). Women's and men's personal goals during the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology*, 14, 171-186.

- SCHOLZ, M., MATTEJAT, F. (1997). *Subjective Family Picture Test*. Dresden Family Clinic.
- SNOWDEN, L. R., SCHOTT, T. L., AWALT, S. J., GILLIS-KNOX, J. (1988). Marital satisfaction and pregnancy: Stability and change. *Journal of Marriage and Family*, 50, 325-333.
- SPANIER, G. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 38, 15-28.
- TOMATIS, A. (1991). *The conscious ear*. Barrytown, NY: Station Hill Press.
- TOMLINSON, P. S. (1996). Marital relationship change in the transition to parenthood: A reexamination as interpreted through transition theory. *Journal of Family Nursing*, 2, 286-305.
- TURNER, R. H. (1978). The Role and the Person. *American Journal of Sociology*, 84, 1-23.
- UNGERER, J. A., WATERS, B., BARNETT, B., DOLBY, R. (1997). Defence style and adjustment in interpersonal relationships. *Journal of Research in Personality*, 31, 375-384.
- VANHATALO, O., SALMELA-ARO, K., SAISTO, T., HALMESMÄKI, E., AUNOLA, K., NURMI, J-E. (2000). Isien tavoitteiden ja huolien yhteydet aviolliseen tyytyväisyyteen kun perheeseen syntyy lapsi. *Psykologia*, 35, 229-241.
- WHITE, M. A., WILSON, M. E., ELANDER, G., PERSSON, B. (1999). The Swedish Family: Transition to parenthood. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 13, 171-176.
- WILSON, M. E., WHITE, M. A., COBB, B., CURRY, R., GREENE, D., POPOVICH, D. (2000). Family dynamics, parental-fetal attachment and infant temperament. *Journal of Advanced Nursing*, 31, 204-210.
- WOOLLETT, A., PARR, M. (1997). Psychological tasks for women and men in the post-partum. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 15, 159-183.